

Jaarverslag 2007
Titus Brandsma Instituut

Nijmegen 2008

Titus Brandsma Instituut
Erasmusplein 1
6525 HT Nijmegen
tel. 024-3612162
fax 024-3612151

email: info@titusbrandsmainstituut.nl
homepage: www.titusbrandsmainstituut.nl

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Wetenschappelijk deel	5
Uitgevoerd onderzoek in 2007	5
Voortgang Reframing Spirituality and Mysticism Past and Present	5
Grondslagenonderzoek	5
Joods-christelijke traditie	6
Geschiedenis van de spiritualiteit	6
Hedendaagse spiritualiteit	7
Rapportage van de onderzoeksoutput	9
Onderwijs	26
Promoties	26
Proefschriftbegeleiding	26
Begeleiding Scripties	27
School voor Spiritualiteit	27
Andere onderwijsactiviteiten in 2007	28
Discipline-ontwikkeling	32
Bijzondere gebeurtenissen in 2007	34
Publicaties	34
Moderne Devoten in Monnikspij. Klooster en colligatie van Sibculo 1406-1580.	34
Heiligen en hun wonderen	34
Twee boeken over Cusanus	34
Spirituality – a multifaceted phenomenon	35
Nieuwe vertaling van de oudste levensbeschrijving van Franciscus van Assisi door Thomas van Celano.....	35
De kardinale deugden in de Lage Landen, 1200-1500. Een wetenschappelijke proeve op het gebied van de Letteren	35
Waar de ziel haar naam verliest	36
Die Kammer der Andacht	36
Beoordeling Reframing	36
Plezier in Werk	37
Nieuwe medewerkers.....	37
Expert meeting Bijbelse spiritualiteit.....	37
Afscheid prof. dr. Ton Weiler van de WAR.....	38
Kees Waaijman 65 jaar	38
“Ach...”	39
Titus Brandsma Lezing: Profetie zonder profeet – Afscheid van Deuterojesaja.....	39
Studieweek mystiek	40
Eilanddagen.....	40
Cursus- en vormingswerk	41
Feitelijke Opbouw van het instituut per 31-12-2007	46

Voorwoord

In dit jaarverslag presenteren we een rapportage van de activiteiten van het Titus Brandsma Instituut in 2007. In het wetenschappelijk deel geven we een beschrijving van het uitgevoerde onderzoek, een overzicht van de publicaties, van het gegeven onderwijs, de discipline-ontwikkeling en van bijzondere gebeurtenissen. Na dit wetenschappelijk deel volgt een beschrijving van het cursus- en vormingswerk dat is verricht door medewerkers van het instituut. Ten slotte volgt een overzicht van de opbouw van het instituut aan het einde van de verslagperiode. De paragrafen van het wetenschappelijk deel zijn geordend volgens het wetenschapsplan, dat in 2004 door het bestuur is goedgekeurd.

Sinds de reorganisatie van 1996 worden het bestuur en de directie van het instituut bijgestaan door de Wetenschappelijke Adviesraad (WAR). Bij de totstandkoming van dit wetenschappelijk jaarverslag is rekening gehouden met de adviezen van deze raad. Aan het einde van het verslagjaar was de wetenschappelijke adviesraad als volgt samengesteld:

prof. dr. P.J.M. van Tongeren, Radboud Universiteit Nijmegen (voorzitter);

prof. dr. Th. Mertens, Universiteit Antwerpen;

prof. dr. P.J.A. Nissen, Radboud Universiteit Nijmegen;

Er zijn twee vacatures. Aan de invulling van deze vacatures wordt op het moment van het opstellen van dit verslag gewerkt.

Het verslag is opgesteld door de wetenschappelijk secretaris van het instituut, dr. P.H.M. Welzen, met medewerking van drs. H. L. G. Rutten.

Wetenschappelijk deel

Uitgevoerd onderzoek in 2007

Voortgang Reframing Spirituality and Mysticism Past and Present

De samenwerking met de faculteiten van theologie en religiewetenschappen op het gebied van de studie van spiritualiteit, zoals die gestalte heeft gekregen in het onderzoekscluster *Reframing Spirituality and Mysticism Past and Present*, is voortgezet. In regelmatige bijeenkomsten is de voortgang van het gehele onderzoek en van afzonderlijke projecten in het cluster besproken. Naast de inhoudelijke bespreking van het programma van het cluster zelf zijn ook de publicaties van participanten in het cluster besproken. Zo is een bijeenkomst gewijd aan de publicatie van E. Hense *Waar de ziel haar naam verliest* (25 januari). Op 24 mei is de concept publicatie van Kees Waaijman *Spirituality as a discipline* besproken, en op 11 oktober het concept van de oratie die Frans Maas in het begin van 2008 heeft gehouden bij de aanvaarding van zijn ambt als hoogleraar spiritualiteit. In plaats van de geplande studiedag met Ph. Sheldrake en M. Plattig, die niet kon doorgaan omdat een van de beide genodigden verhinderd was, is op 27 november een inhoudelijke avond geweest met een lezing van prof. dr. M. De Mey (UGent) over het Lam Gods van van Eyk. In het tweede halfjaar van 2007 heeft Charles Caspers zijn onderzoek binnen Reframing gedemonstreerd binnen de Masteropleiding (RU) Interreligieuze Spiritualiteitsstudies, in het college aan de MA-studenten theologie/religiestudies *Onderzoekthema's en Methoden II: Reframing Spirituality and Mysticism*, met een toespitsing op het thema *De dynamiek van devoties* (4 x 12 uur). In 2007 is besloten het onderzoek van promovendi binnen het programma onder te brengen.

Grondslagenonderzoek

Van het handboek *Spiritualiteit. Vormen, grondslagen, methoden*, is een vertaling in het Italiaans gereed gekomen. Ook is, nadat de voorafgaande delen al eerder vertaald waren, het derde deel in het Duits verschenen. De vertaling werd gemaakt door Elisabeth Hense, geassocieerd onderzoekster van het instituut, en Michaël Plattig. Dat betekent dat momenteel het handboek in vier talen beschikbaar is: Nederlands, Engels, Duits en Italiaans. De vertaling in het Russisch is persklaar.

Het interdisciplinaire karakter van de studie van de spiritualiteit is door Kees Waaijman uitvoerig verkend. In een groot artikel in *Studies in Spirituality* beschrijft hij wat er in de spiritualiteitsstudie gebeurt in twaalf disciplines: theologie, religiewetenschappen, filosofie, literatuurwetenschappen, geschiedenis, antropologie, psychologie, sociologie, pedagogie, bedrijfskunde, medicijnen en natuurwetenschappen. Hij volgt daarbij de matrix die ook in *Spirin Encyclopedia* aanwezig is: *words, things, arts, texts, histories, processes, connections, professions, disciplines en theories*.

Inigo Bocken heeft een studie gemaakt naar de samenhang van de geschiedenis van de spiritualiteit en de spirituele traditie van de “encyclopedie”. Jos Huls heeft verder gewerkt aan de infrastructuur van *Spirin Encyclopedia* en *Spirin Education*. In dat verband heeft hij studiereizen gemaakt naar verschillende plaatsen in de Verenigde Staten en naar Wenen. Voor ondersteuning bij het ontwerp heeft het instituut zich verzekerd van de hulp van Hanno Wupper, universitair hoofddocent bij *Informatics for Technical Applications*.

Joods-christelijke traditie

Bijbelse spiritualiteit

Op 19 en 20 juni vond in het Titus Brandsma Memorial een expertmeeting plaats op het gebied van Bijbelse Spiritualiteit. Deelnemers waren prominente geleerden op het gebied van Bijbel en spiritualiteit van de Free State University en van Unisa uit Zuid Afrika, medewerkers van het Titus Brandsma Instituut en enkele promovendi. Het programma bestond uit enkele verkenningen in een paradigmatische benadering voor bijbelse spiritualiteit en in presentaties van verschillende onderzoeken waar de deelnemers mee bezig zijn. Ook heeft men ervaringen uitgewisseld over de aanwezigheid van bijbelse spiritualiteit in academische onderzoek- en onderwijsprogramma's. Er zijn afspraken gemaakt voor een vervolg, o.a. een bezoek van Kees Waaijman en Jos Huls aan Zuid-Afrika in januari 2008. Kees Waaijman heeft een begin gemaakt met een hernieuwde studie van Psalmen. Vanwege langdurige ziekte heeft Huub Welzen niet verder kunnen werken aan studies van het Lucasevangelie. Wel heeft hij een verkenning gemaakt van de competenties die nodig zijn voor het leiden van bezinningsgroepen Rond de Schrift.

Spiritualiteit van de liturgie

Charles Caspers heeft gewerkt aan studies over de correlatie van de heilshistorische periodisering en de indeling van het liturgisch jaar. Daarnaast heeft hij gewerkt aan een boek over bedevaartplaatsen in Nederland dat in 2008 zal verschijnen. Ook heeft hij in het verslagjaar professor Nissen in verband met zijn sabbatperiode vervangen aan de faculteiten Theologie en Religiewetenschappen. Deze vervanging had een omvang van 0,4 fte.

Geschiedenis van de spiritualiteit

Hein Blommestijn en Jos Huls zijn begonnen met het onderzoek naar *Mystieke processen van omvorming*. Aan de hand van paradigma's uit verleden en heden worden processen van mystieke omvorming beschreven. In het nu aflopende wetenschapsplan van het instituut zijn deze werkzaamheden ondergebracht bij geschiedenis van de spiritualiteit, omdat het een omzetting en nadere specificatie is van het project *Mystagogische lezing van spirituele en mystieke teksten*. In het gemeenschappelijke onderzoekscluster van het instituut en de faculteiten theologie en religiewetenschappen is het project ondergebracht bij *Spiritual Processes*.

Elisabeth Hense heeft een studie gepubliceerd over theater en spiritualiteit aan de hand van het voorbeeld van de theaterproductie *Die Kammer der Andacht*, die MusikTheaterKoeln gemaakt heeft aan de hand van teksten van Franciscus van Amelry. Samen met Nel Kouwenhoven heeft ze handschrift Brussel KB 3067-3073, fol 2r-9v (een mystiek tractaat uit de veertiende eeuw dat op naam staat van Eckhart) uitgegeven.

Hoewel het project *Nederlandse bronnen van Spaanse Mystiek: Ruusbroec en Jan van het Kruis* in 2002 is afgesloten, zijn er van de hand van Miguel Norbert Ubarri nog twee boekpublicaties verschenen: *Fuentes neerlandesas de la mística española* (redactie) en *Jan van Ruusbroec y Juan de la Cruz (la mística en diálogo)*.

Moderne Devotie

In het project *De liturgische identiteit van de Moderne Devoten* heeft Charles Caspers gewerkt aan vier wetenschappelijke artikelen die alle in 2008 zullen verschijnen. Inigo Bocken heeft onderzoek gedaan naar de samenhang van kunst en spiritualiteit in de periode van de Moderne Devotie, met name bij Jan van Eyck. Krijn Pansters heeft zijn proefschrift

De kardinale deugden in de Lage Landen, 1200-1500, met succes verdedigd op 13 november. Het proefschrift is onderdeel van het project *Profectus Virtutum in de Moderne Devotie*. In het verslagjaar heeft de onderzoeker gewerkt aan het vierde hoofdstuk van dit proefschrift, aan een wetenschappelijk artikel en aan lezingen over dezelfde materie. Een meer uitgebreide beschrijving van het proefschrift vindt u in de afdeling *Publicaties* van het hoofdstuk *Bijzondere gebeurtenissen*. Rijcklof Hofman heeft verder gewerkt aan de teksteditie van *Contra focaristas* van Geert Grote en enkele kleinere werken over de focaristen. Daarnaast heeft hij gewerkt aan enkele publicaties over Geert Grote. Rudolf van Dijk heeft het project *De vertaling van de Navolging van Christus* afgerond. De tekst is gereed gemaakt voor overdracht aan de uitgever. Tevens heeft hij, samen met Mariska Vonk, de redactie gevoerd over *Moderne Devoten in monnikspij. Klooster en colligatie van Sibculo 1406-1580*. Naast de redactie heeft hij ook een groot aantal bijdragen in dit boek verzorgd. Meer over dit boek is te vinden in de afdeling *Publicaties*, in het hoofdstuk *Bijzondere gebeurtenissen*.

Hedendaagse spiritualiteit

Spiritualiteit van het religieuze leven

Latitia Aarnink deed onderzoek ten behoeve van enkele publicaties in *Speling*. Pierre Humblet heeft in het kader van het gezamenlijke project van de KNR en het Titus Brandsma Instituut aandacht gegeven aan het roepingenwerk en aan het religieuze zoeken. In het publiekscongres van de KNR rond het religieuze leven *Stilte, verbondenheid, bezieling* werd op het religieuze zoeken ingehaakt. Pierre Humblet schreef daarnaast een aantal artikelen, onder meer voor het *KNR bulletin*.

Pastorale spiritualiteit

Ad de Keyzer deed met het oog op een aantal vakpublicaties onderzoek naar de spiritualiteit van verschillende aspecten van de liturgie.

Spiritualiteit in maatschappelijke contexten

In 2007 is het project *Plezier in werk* van start gegaan. Het onderzoek wordt uitgevoerd door Hein Blommestijn en Frits Mertens. In het verslagjaar is literatuuronderzoek gedaan en zijn adreslijsten samengesteld van mogelijke kandidaten voor interviews. Op basis van topiclijsten zijn proefinterviews gehouden. Deze zijn geanalyseerd met het oog op aanpassing van de topiclijsten. Met het afnemen en het uittypen van de feitelijke interviews is men aan het einde van het verslagjaar gevorderd tot op een derde van het voorgenomen aantal. Meer informatie over de opzet en de werkwijze van het project vindt u in het hoofdstuk *Bijzondere Gebeurtenissen*.

Discipline-ontwikkeling

Het onderzoekscluster *Reframing Spirituality and Mysticism Past en Present* is een samenwerkingsverband van het instituut, de faculteiten der theologie en der religiewetenschappen en het Instituut voor Oosters Christendom. Het cluster maakt deel uit van het programma RaTiC (Religions and Transformations in Contexts). In 2007 is de gehele onderzoeksgroep vijf keer bij elkaar geweest om de voortgang in het cluster te bespreken en om onderling feedback te geven voor de afzonderlijke projecten. In 2007 is het cluster ook onderworpen aan het Research Assessment 2007 dat het onderzoeksinstituut van religiestudies en theologie heeft gevisiteerd. De commissie heeft *Reframing Spirituality and Mysticism Past en Present* bijzonder positief gewaardeerd.

In het project Spirin is een nieuwe opzet gemaakt voor ‘onderzoekswerkplaatsen’ binnen het onderdeel Encyclopedia. Momenteel werkt een kleine groep bij wijze van pilot met deze nieuwe opzet. Het is de bedoeling om in 2008 deze opzet breder open te maken, zodat in deze ‘werkplaatsen’ onderzoeksgroepen op een snelle en vruchtbare manier kunnen samenwerken.

Rapportage van de onderzoeksoutput

In het geval waarin een publicatie op naam staat van meer dan één auteur, zijn steeds de namen van alle auteurs opgenomen.

Grondslagenonderzoek

C.J. Waaijman

Project: Grondslagen van de spiritualiteitswetenschap

Omvang: 0,2 fte

Verricht onderzoek: Kees Waaijman deed nader onderzoek naar een van de grondvormen van spiritualiteit: primordiale spiritualiteit, en naar postmoderne spiritualiteit. Bovendien onderzocht hij interdisciplinaire netwerken binnen het wetenschappelijk spiritualiteitsonderzoek, binnen het kader van Spirin. Tenslotte deed hij onderzoek naar grondstructuren in de mystiek.

Publicaties:

Wetenschappelijke publicaties (boek)

- *Handbuch der Spiritualität. Bd. 3: Methoden.* Grünewald, Ostfildern 2007 [375 p.].
- *La spiritualità. Forme, fondamenti, metodi.* Queriniana, Brescia 2007 [1152 p.].

Wetenschappelijke publicatie (artikel)

- Spirituality. A multifaceted phenomenon – Interdisciplinary explorations. *Studies in Spirituality* 17 (2007) 1-113.
- Primordial Spirituality. *St Augustine Papers* (Conference Proceedings, African Spirituality, 17-18 jan. 2006) 7 (2006) 1 72-86.

Wetenschappelijke publicatie (boekdeel-hoofdstuk)

- Spirituality as the locus of postmodernity. In: N. Balgoa & the ISA Editorial Team (Eds.), *Spirituality of authentic witnesses in postmodern Asia*. Institute of Spirituality in Asia, Quezon City (Philippines) 2007 [124 p.] 8-21.
- De spiritualiteit van de leraar. In: C.A.M. Hermans (Ed.), *Inspirerende leraren. Inspiratie van leraren en schoolleiders op katholieke basisscholen*. Damon, Budel 2007 [202 p.] 21-37.

Vakpublicatie (artikel)

- Het mystieke niets. Een waarachtig niet-weten. *Speling* 59 (2007) 1 23-34.

Populariserende publicatie (bijdrage week- of dagblad)

- B. Tramper, “Uit de cocon van bezigheden”. Prof. dr. Kees Waaijman: Bij een meditatief leven hoort niet alleen honing maar ook azijn. *Reformatorsch Dagblad*, 30 maart 2007, 17 (interview met Kees Waaijman).

Wetenschappelijke functies en vormen van samenwerking:

- Wetenschappelijk directeur Titus Brandsma Instituut.
- Emeritus hoogleraar Spiritualiteit van de Faculteiten der theologie en der religiewetenschappen RU Nijmegen.

- Lid van Nederlandse Onderzoekschool voor theologie en religiewetenschap.
- Lid van de Arbeitsgemeinschaft Spiritualität.
- Voorzitter van de Advisory Board van het Institute of Spirituality in Asia (voorheen Center for Spirituality in Manilla).
- Research Associate van de Universiteit van die Vrijstaat (Zuid-Afrika).
- Lid Institutum Carmelitanum.
- Voorzitter van de studiegroep Spiritualiteit van het Soeterbeeckprogramma.
- Honorary president of the South Africa Association for Spirituality (Spirasa).
- Lid van de onderzoeksgroep Respire (gezondheidszorg en spiritualiteit).
- Lid van de studiegroep lekenspiritualiteit van de Katholieke Akademie Schwerte.
- Lid van de commissie Charism and Spirituality van de Karmelorde.
- Lid beoordelingscommissie proefschrift S.E. van IJssel (21 juni: UVH – Universiteit voor Humanistiek Utrecht)
- Promotor bij promotie van A. Esser (9 oktober: RU Nijmegen)

J.A. Huls

Project: Spirin (Encyclopedia en Education)

Omvang: 0,6 fte

Verricht onderzoek: In 2007 is verder gewerkt aan de hele infrastructuur van Spirin Encyclopedia en Spirin Education. In het kader van Spirin is er een rondreis gemaakt door de Verenigde Staten, waarbij verschillende contacten zijn gelegd en met meerdere mensen overleg is geweest. Informatie daarover is neergelegd in een weblog. Ook is in het kader van Spirin een reis naar Wenen gemaakt voor overleg met Mary Hess.

Publicaties:

Wetenschappelijke publicatie (artikel)

- Mystagogy in Primordial Spirituality as Perspective for African Spiritualities. *St Augustine Papers* (Conference Proceedings, African Spirituality, 17-18 jan. 2006) 7 (2006) 1 54-72.

Wetenschappelijke functies en vormen van samenwerking:

- Onderzoeker Titus Brandsma Instituut
- Member of the Board of the Institutum Carmelitanum
- Research Associate van de Universiteit van die Vrijstaat (Zuid-Afrika)
- Visiting professor Gregoriana Rome (Italië)

Joods-christelijke traditie

Bijbelse spiritualiteit

C.J. Waaijman

Project: Spiritualiteit van de psalmen

Omvang: 0,2 fte

Verricht onderzoek: Het onderzoek naar Bijbelse spiritualiteit beperkte zich tot de wijsheidsspiritualiteit. Bovendien werd, in samenspraak met de Theologische Faculteit van Bloemfontein, onderzoek gedaan naar de grondslagen van Bijbelse spiritualiteit.

Publicaties:

Vakpublicatie (artikel)

- Niets nieuws onder de zon. De tijd in bijbels perspectief. *Vier! Tijdschrift & Inspiratie* 2 (2007) 3 18-21.
- Liefde in het Hooglied. *Speling* 59 (2007) 2 14-19.
- Zegenen heeft het hoogste gezag. *Speling* 59 (2007) 3 84-88.

Vakpublicatie (boekdeel-hoofdstuk)

- Inleiding. In: Caritas van Heest (Ed.), *Een licht op mijn pad. Psalm 119 belicht*. Heeswijk/Heerenveen 2007 [56 p.] 3-9.

P.H.M. Welzen

Project: Spiritualiteit van het Nieuwe Testament

Omvang: 0,15 fte

Verricht onderzoek: De onderzoeker heeft onderzoek gedaan naar de spirituele en exegetische competentie nodig voor het leiden van groepen die zich bezinnen op schriftteksten. In het verslagjaar is verder geen onderzoek gedaan vanwege langdurige ziekte van de onderzoeker.

Publicaties:

Vakpublicatie (boekdeel-hoofdstuk)

- Leiding geven aan 'Rond de Schrift'. In: R. van Dijk (Ed.), *Ach... Liber amicorum et amicarum ter gelegenheid van de vijftenzestigste verjaardag van Kees Waaijman*. Boxmeer 2007 (=Reeks Karmelitaanse Vorming 14) [172 p.] 81-95.

Boekbespreking

- B. Kollmann, Einführung in die neutestamentliche Zeitgeschichte (2006). *Tijdschrift voor Theologie* 47 (2007) 2 218-219.

Wetenschappelijke functies en vormen van samenwerking:

- Wetenschappelijk secretaris Titus Brandsma Instituut
- Lid Institutum Carmelitanum Rome
- Research Associate van de Universiteit van die Vrijstaat (Zuid-Afrika)
- Bestuurslid van het werkgenootschap St. Hiëronymus
- Lid van Bibliodrama, werkgroep voor opleiding en spiritualiteit
- Lid van Studiosorum Novi Testamenti Conventus

B. Meereboer

Project: Spiritualiteit van het Nieuwe Testament

Publicaties:

Vakpublicatie (boekdeel-hoofdstuk)

- Brief aan Kees Waaijman. In: R. van Dijk (Ed.), *Ach... Liber amicorum et amicarum ter gelegenheid van de vijftenzestigste verjaardag van Kees Waaijman*. Boxmeer 2007 (=Reeks Karmelitaanse Vorming 14) [172 p.] 158-160.

Populariserende publicatie (artikel)

- Maria's goddelijk Moederschap. *Kerugma* 51 (2007-2008) 1 55-60.

Geschiedenis van de spiritualiteit

M. Norbert Ubarri

Project: Mystagogische lezing van spirituele en mystieke teksten

De publicaties van Miguel Norbert Ubarri zijn een resultaat van het deelproject *De verhouding tussen de Vlaamse en Spaanse Mystiek*, dat in 2001-2002 aan het Titus Brandsma Instituut is uitgevoerd. Het project is per 1 november 2002 beëindigd.

Publicaties:

Wetenschappelijke publicatie (boek)

- *Jan van Ruusbroec y Juan de la Cruz (la mística en diálogo)*. Editorial de Espiritualidad, Madrid 2007 [176 p.].

Wetenschappelijke publicatie (boekdeel)

- Miguel Norbert Ubarri y Lieve Behiels, Introducción, in Miguel Norbert Ubarri y Lieve Behiels, (Eds.), *Fuentes neerlandesas de la mística española*. Trotta, Madrid 2005 (= Colección Paradigmas / Biblioteca de Ciencias de las Religiones 37) [150 p.] 9-15.

Wetenschappelijke publicatie (boekredactie)

- Miguel Norbert Ubarri y Lieve Behiels (Eds.), *Fuentes neerlandesas de la mística española*. Trotta, Madrid 2005 (= Colección Paradigmas / Biblioteca de Ciencias de las Religiones 37) [150 p.].

H. H. Blommestijn

Project: Mystagogische lezing van spirituele en mystieke teksten

Omvang: 0,25 fte

Verricht onderzoek: In het kader van de School van Spiritualiteit en het

Onderzoeksprogramma Reframing Spirituality is het project van 2006, Mystagogische lezing van spirituele en mystieke teksten, omgezet in onderzoek naar processen van omvorming. De nieuwe opzet is in november gestart. Het is de bedoeling dat er een boek tot stand komt waarin het proces van omvorming beschreven wordt aan de hand van paradigma's. In het gezamenlijke onderzoekscluster van het instituut en de faculteiten der theologie en der religiestudies *Reframing Spirituality and Mysticism Past and Present* is dit project niet opgenomen onder *History*, maar onder *Spiritual Processes*.

Publicaties:

Vakpublicatie (artikel)

- De liefde komt en gaat – Bernard van Clairvaux. *Speling* 59 (2007) 2 59-64.
- De Donkere Nacht. *Open Deur, Oecumenisch Maandblad* 31 (2007) 1 11.

Vakpublicatie (boekdeel-hoofdstuk)

- Bidden in het duister. In: R. van Dijk (Ed.), *Ach... Liber amicorum et amicarum ter gelegenheid van de vijftenzestigste verjaardag van Kees Waaijman*. Boxmeer 2007 (=Reeks Karmelitaanse Vorming 14) [172 p.] 137-142.

Wetenschappelijke functies en vormen van samenwerking:

- Onderzoeker Titus Brandsma Instituut
- Universitair docent Spiritualiteit van de Faculteiten der Theologie en der Religiestudies van de RU Nijmegen
- Gasthoogleraar Mystieke Theologie van het Instituut voor Psychologie van de Universiteit Gregoriana te Rome
- Lid van de Nederlandse Onderzoekschool voor Theologie en Religiewetenschap
- Lid van de Onderzoekschool Mediëvistiek, lijn 1 Ontsluiting van bronnen
- Lid Institutum Carmelitanum Rome
- Lid van de studiegroep Spiritualiteit van het Soeterbeeckprogramma
- Lid Stuurgroep Christelijk Cultureel Erfgoed
- Lid van de onderzoeksgroep Respire (gezondheidszorg en spiritualiteit)

E. H. Hense geassocieerd onderzoekster

Publicaties:

Wetenschappelijke publicatie (boek)

- *Die Kammer der Andacht. Formbeschreibung einer Theaterproduktion.* Leuven, Peeters 2007 (= Studies in Spirituality Supplements 13) [116 p.].
- E. Hense & N. Kouwenhoven (Eds.), *Waar de ziel haar naam verliest. Handschrift Brussel KB 3067-3073, fol. 2r-9v.* Leuven, Peeters 2007 (= Pareltjes van Nederlandse en Rijnlandse Mystiek) [84 p.].
- E. Hense & M. Plattig (Eds.), *Kees Waaijman - Handbuch der Spiritualität. Bd. 3: Methoden.* Grünewald, Ostfildern 2007 [375 p.] (vertaling).

Wetenschappelijke functies en vormen van samenwerking:

- Universitair docent spiritualiteit aan de RU Nijmegen.
- Wetenschappelijk medewerker Institut für Spiritualität Münster.

J.A. Huls

Project: Vertaling en commentaar van Merksteenen van Dag Hammarskjöld

Omvang: 0,2 fte

Verricht onderzoek: Project is in november gestart met bronnenonderzoek. Er is een begin gemaakt met vertaling en commentaar. De vertaling zal geschieden in samenwerking met Anton Geels (Universiteit van Lund (Zweden)). In het gezamenlijke onderzoekscuster van het instituut en de faculteiten der theologie en der religiestudies *Reframing Spirituality and Mysticism Past and Present* is dit project niet opgenomen onder *History*, maar onder *Spiritual Processes*.

Publicaties:

Vakpublicatie (artikel)

- De macht van de machteloosheid – Dag Hammarskjöld. *Speling* 59 (2007) 3 96-100.
- Mens waar ben je zelf? – Dag Hammarskjöld. *Speling* 59 (2007) 4 80-84.

Vakpublicatie (boekdeel-hoofdstuk)

- Sterven, hoe doe je dat? In: R. van Dijk (Ed.), *Ach... Liber amicorum et amicarum ter gelegenheid van de vijfenzestigste verjaardag van Kees Waaijman.* Boxmeer 2007 (=Reeks Karmelitaanse Vorming 14) [172 p.] 151-157.

C.M.A. Caspers

Project: De liturgische feesten de tempore en de sanctis in het oude bisdom Kamerijk (ca. 1200 – ca. 1500)

Omvang: 0,05 fte

Verricht onderzoek: In 2007 is verder gewerkt aan een wetenschappelijke bijdrage over de correlatie tussen de indeling in tijdperken van de heilsgeschiedenis en de structuur van het liturgisch jaar, met name de feesten van de Heer.

Project: Eucharistische devoties in verleden en heden

Uitvoerder: Charles Caspers, i.s.m. Peter Jan Margry (Meertens Instituut, KNAW)

Omvang: 0,05 fte

Verricht onderzoek: In 2007 is minder intensief gewerkt aan het boek over de Stille Omgang. Omdat 2008 is gedoopt tot het jaar van het religieuze erfgoed is besloten om voorrang te geven aan een ander boek 101 bedevaartplaatsen in Nederland dat in het voorjaar 2008 zal verschijnen (Amsterdam: Bert Bakker).

Wetenschappelijke functies en vormen van samenwerking:

- Onderzoeker Titus Brandsma Instituut.
- Senioronderzoeker en coördinator van het universitaire onderzoekprogramma Christelijk Cultureel Erfgoed.
- Docent Kerkgeschiedenis Priesteropleiding Bovendonk.
- Senior onderzoeker van de Nederlandse Onderzoekschool voor Theologie en Religiewetenschap (NOSTER).
- Bestuurslid (penningmeester) Archief voor de Geschiedenis van de Katholieke Kerk in Nederland.
- Lid Onderzoekschool Mediëvistiek.
- Lid Internationale Gesellschaft für theologische Mediävistik.
- Lid van het Werkgenootschap Katholieke Kerkhistorici in Nederland (WKKN).
- Lid van de Contactgroep voor sociaal-economische en institutioneel-juridische geschiedenis van geestelijke en kerkelijke instellingen in de Nederlanden in de Middeleeuwen.
- Lid van de studiegroep Kunst en religie van het Soeterbeeckprogramma.
- Lid van de wetenschappelijke voorbereidingscommissie 150 jaar Lourdes (Verenigde Nationale Bedevaarten).
- Lid Commissie Overleg Instituten van de Konferentie Nederlandse Religieuzen.
- Voorzitter universitair overlegorgaan ‘platform Moderne Devotie’.
- Lid van het Genootschap voor liturgiestudie.
- Lid van de oppositiecommissie bij de promotie van K. Pansters (13 november: RU Nijmegen).

Moderne Devotie**C.M.A. Caspers**

Project: De liturgische identiteit van de moderne devoten, met bijzondere aandacht voor de Congregatie van Windesheim en het werk van Thomas van Kempen (1380-1471).

Omvang: 0,5 fte

Verricht onderzoek: Het onderzoek resulteerde onder meer in de vervaardiging van vier wetenschappelijke artikelen, te verschijnen in 2008, respectievelijk over ‘de betekenis van de vijf kruiswonden van Christus’, ‘the militant spirituality of Thomas à Kempis’, ‘no places of pilgrimage without devotion’, ‘de plaats van de zeven boetsalmen in het godsdienstig leven’.

Publicaties:

Wetenschappelijke publicatie (boekdeel-hoofdstuk)

- Late Medieval Liturgy and Its Inner Tension. The Hermeneutic Significance of Thomas à Kempis's *Devota exhortacio ad sacram communionem*. In: Mikołaj Olszewski (Ed.), *What is "Theology" in the Middle Ages? Religious Cultures of Europe (11th – 15th Centuries) as Reflected in Their Self-Understanding*. Aschendorff Verlag, Münster 2007 [xii-733 p.] 381-395.

Wetenschappelijke publicatie (boekredactie)

- C. Caspers, P. Nissen & P. Raedts (Eds.), *Heiligen en hun wonderen. Uit de marge van ons erfgoed, van de late middeleeuwen tot heden*. Damon, Budel 2007 [167 p.].

Populariserende publicaties (artikel)

- R. Hofman, C. Caspers, Expert meeting over Moderne Devotie te Münster. *Collatie* (2007) 20 2.
- R. Hofman, C. Caspers, Mystiek of ascese. Het spirituele profiel van de Moderne Devotie. *Erasmusplein* 18 (2007) 3-4 6-7.

Boekbespreking

- Jaarboek voor Middeleeuwse Geschiedenis 8 (2005). *Trajecta* 15 (2006[2007]) 4 367-368.
- M. Derwich & M. Staub (Eds.), Die "Neue Frömmigkeit" in Europa im Spätmittelalter (2004). *Trajecta* 16 (2007) 2 183-184.
- Wim de Groot (Ed.), The Seventh Window. The King's Window Donated by Philip II and Mary Tudor to Sint Janskerk in Gouda (1557) (2005). *Trajecta* 16 (2007) 2 184-185.

I.M.K. Bocken

Project: Moderne Devotie als denkvorm

Omvang: 0, 2 fte

Verricht onderzoek: Er werd onderzoek gedaan naar de samenhang tussen spiritualiteit van de moderne devotie en de kunst uit dezelfde tijd. Met name Jan van Eyck speelt hierbij een belangrijke rol. Daarnaast werd ook een bijdrage geleverd aan de samenhang tussen een begrip van de geschiedenis van de spiritualiteit en de (spirituele) traditie van de encyclopedie.

Publicaties:

Wetenschappelijke publicatie (boek)

- *L'Art de la collection. Introduction historico-éthique de l'art des conjectures de Nicolas de Cues*. Peeters, Louvain/Paris 2007 [196 p.].

Wetenschappelijke publicatie (artikel)

- Counciliarism and the Religious Conflicts of the 15th Century Glasnik. *Glasnik* (Tijdschrift van het 'Science and Research Centre of Koper, University of Primorsk) 5 (2007) 56-65.

Wetenschappelijke publicatie (boekdeel-hoofdstuk)

- De kwetsbaarheid van de menselijke waardigheid. In: Inigo Bocken, Stefan Waanders (Eds.), *Het is een mens. Verkenningen over menselijke waardigheid*. Damon, Budel 2007 [140 p.] 2-12.

Wetenschappelijke publicatie (boekredactie)

- I. Bocken, S. Waanders (Eds.), *Het is een mens. Verkenningen over menselijke waardigheid*. Damon, Budel 2007 [140 p.].

Vakpublicatie (boek)

- *Cusanus. Fragmente der Unendlichkeit (Libretto)*. Roderer, Regensburg 2007 [70 p.].

Vakpublicatie (artikel)

- Burger van twee werelden. De christelijke oorsprong van de liberale samenleving. *Tijdschrift voor geestelijk leven* 63 (2007) 2 25-34.
- Zelfkennis. *Speling* 59 (2007) 1 90-91.
- Dame blanche. *Speling* 59 (2007) 2 89-90.
- Middelmaticheid. *Speling* 59 (2007) 3 92-93.

Populariserende publicatie (artikel)

- Hubert Benz, Die 'moderne' Cusanus-Forschung und das problematische Verständnis der Moderne. Zu Inigo Bockens Cusanus-Deutung'. *Mitteilungen und Forschungsbeiträge der Cusanus-Gesellschaft* 31 (2007) 279-291. (Artikel over het werk van Inigo Bocken).

Wetenschappelijke functies en vormen van samenwerking:

- Onderzoeker Titus Brandsma Instituut
- Senior Researcher Centrum voor Ethiek Radboud Universiteit Nijmegen
- Research Fellow Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen en Kunsten, Brussel
- Secretaris Cusanus Studie Centrum Nijmegen.
- Voorzitter Kierkegaard-genootschap België.
- Lid Wissenschaftliche Beirat Cusanus-Institut Trier.
- Gastdocent Kunstgeschiedenis KU Leuven
- Gastdocent Universiteit Primorsk Koper (Slovenie)

K. Pansters geassocieerd onderzoeker

Project: *Profectus virtutum* in de Moderne Devotie

Omvang: n.v.t. (geassocieerd onderzoeker, werkzaam in de Faculteit der Letteren)

Verricht onderzoek: In het vierde hoofdstuk van zijn proefschrift *De kardinale deugden in de Lage Landen, 1200-1500* heeft de onderzoeker eerste resultaten gepubliceerd van zijn onderzoek naar *profectus virtutum*. Verder zijn deze verwerkt in een te verschijnen artikel (*Profectus virtutum. The roots of devout moral praxis*) en twee lezingen (*Profectus virtutum. The roots of devout moral praxis* en *Didactiek en dynamiek: deugden in de geschriften van de moderne devoten*).

Publicaties:

Wetenschappelijke publicatie (boek)

- *De kardinale deugden in de Lage Landen, 1200-1500*. Hilversum 2007 [276 p.].

Wetenschappelijke publicatie (boekdeel-hoofdstuk)

- Exhibition 'The Carthusians of Roermond', In: M. Niederkorn-Bruck (Ed.), *Liber amicorum James Hogg. Kartäuserforschung 1970-2006. Internationale Tagung Kartause Aggsbach 28.8-1.9.2006 Kartause Mauerbach I*. Institut für Anglistik und Amerikanistik, Universität Salzburg, Salzburg 2007 (= *Analecta cartusiana* 210) [VI, 328 p.] 319-328.

Boekbespreking

- De regel van Franciscus: geen voorschrift maar naschrift. S. Verheij, *Naar het land van de levenden. Regel van Franciscus van Assisi voor de minderbroeders* (2007). *Madoc. Tijdschrift over de Middeleeuwen* 21 (2007) 3 182-184.
- B. Lesser, Johannes Busch. *Chronist der Devotio moderna. Werkstruktur, Überlieferung, Rezeption* (2005). *Millennium* 21 (2007) 1 67-69.
- T. Gaens & J. De Grauwe, *De kracht van de stilte. Geest & geschiedenis van de kartuizerorde* (2006). *Trajecta* 16 (2007) 1 76-77.

Wetenschappelijke functies en vormen van samenwerking:

- Post-doc onderzoeker, Franciscaans Studie Centrum, Utrecht
- Lid Commissie Overleg Instituten van de Konferentie Nederlandse Religieuzen
- Lid Onderzoekschool Theologie en Religiewetenschap (NOSTER)
- Lid Onderzoeksschool Medievistiek (OZSM)
- Lid Werkgenootschap voor Katholieke Kerkhistorici in Nederland (WKKN)
- Lid Historisch Platform Roermond (HPR)
- Bestuurslid *Cartusiana* (kenniscentrum voor kartuizeronderzoek)

J.A. Huls

Project: Een mystagogische lezing van de *Imitatio Christi*

Omvang: 0,2 fte

Verricht onderzoek: In het kader van de School voor Spiritualiteit en het Onderzoeksprogramma *Reframing Spirituality* is het project van 2006, *Mystagogische lezing van spirituele en mystieke teksten, omgezet in onderzoek naar processen van omvorming*. De nieuwe opzet is in november gestart. Het is de bedoeling dat een boek tot stand komt waarin het proces van omvorming beschreven wordt aan de hand van paradigma's. In het gezamenlijke onderzoekscuster van het instituut en de faculteiten Theologie en Religiestudies *Reframing Spirituality and Mysticism Past and Present* is dit project niet opgenomen onder *History*, maar onder *Spiritual Processes*.

R.H.F. Hofman

Project: *Opera Omnia* van Geert Grote en de *Devotio Moderna*

Omvang: 0,6 fte

Verricht onderzoek: Onderzoeker heeft voortgewerkt aan de constitutie van een bronnenapparaat voor de Focaristenpreek, en de tekstconstitutie afgerond van verschillende kleinere werkjes over focaristen, dit alles overeenkomstig de normen van de serie *Corpus Christianorum*. Daarnaast heeft hij twee publicaties over Geert Grote voltooid.

Publicaties:

Wetenschappelijke publicatie (boek)

- R. Hofman, G. Freeman, *Thomas van Celano. De oudste verhalen over Franciscus van Assisi. Het leven van Sint Franciscus en het gedenkschrift van Franciscus' daden en deugden*. Haarlem 2007 [352 p.] (vertaald door R. Hofman, ingeleid en toegelicht door G. Freeman).

Vakpublicatie (artikel)

- Celano 108. *Franciscaans Leven* 89 (2006) [2007] 6 242.
- De betekenis van 1 Celano voor moderne lezers. *Franciscaans Leven* 89 (2006) [2007] 6 269-276.
- Een lofzang op de ware geestelijke vreugde en een waarschuwing tegen somberheid. 2 Celano 125. *Franciscaans Leven* 90 (2007) 4 235.
- Geert Grote, rondreizend prediker van vaderlandse bodem. *Herademing. Tijdschrift voor spiritualiteit en mystiek* 15 (2007) 1 [55] 41-44.

Populariserende publicatie (artikel)

- R. Hofman & C. Caspers, Expert meeting over Moderne Devotie te Münster. *Collatie* (2007) 20 2.
- R. Hofman & C. Caspers, Mystiek of ascese. Het spirituele profiel van de Moderne Devotie. *Erasmusplein* 18 (2007) 3-4 6-7.

Boekbespreking

- Ulrike Bodemann & Nikolaus Staubach (Eds.), *Aus dem Winkel in die Welt. Die Bücher des Thomas von Kempen und ihre Schicksale*. *Trajecta* 16 (2007) 1 78-80.

Wetenschappelijke functies en vormen van samenwerking:

- Onderzoeker Titus Brandsma Instituut
- Lid interuniversitair werkverband Geschiedenis van de Taalkunde.
- Lid Studienkreis Geschichte der Sprachwissenschaft.
- Lid Henry Sweet Society for the History of Linguistics.
- Lid van de Onderzoeksschool Mediëvistiek, lijn 1.1 (ontsluiting van bronnen).
- Member of the Authenticating Panel of the Royal Irish Academy and Irish Biblical Association's joint project for the edition of Medieval Celtic-Latin biblical and related texts in the Corpus Christianorum series.
- Lid Maatschappij der Nederlandse Letterkunde
- Secretaris St. Uitgeverij de Keltische Draak

R.Th.M. van Dijk

Project: De vertaling van de Navolging van Christus.

Omvang: 0,3 fte

Project: De geestelijke opklimmingen, vertaling en inleiding

Omvang: 0,1 fte

Verricht onderzoek: Beoogd is een nieuwe vertaling van *De imitacione Christi* naar de diplomatische uitgave van Léon Delaissé (1956), met beperkt bronnenonderzoek (bijbel) en met verwerking van het mystagogisch onderzoek van de boeken I en II, op basis van de tekstgenese in de autograaf (hs. Brussel KB 5855-61), met als doel een Nederlandse vertaling met inleiding (met de Latijnse tekst in iuxtapositie op website). In het verslagjaar werd het project afgerond voor overdracht aan de beoogde uitgever(s).

Publicaties:

Wetenschappelijke publicatie (boekdeel-hoofdstuk)

- Die kartäusische Rezeption der *Nachfolge Christi*. In: M. Niederkorn-Bruck (Ed.), *Liber amicorum James Hogg. Kartäuserforschung 1970-2006. Internationale Tagung Kartause Aggsbach 28.8-1.9.2006 Kartause Mauerbach 1*. Institut für Anglistik und Amerikanistik, Universität Salzburg, Salzburg 2007 (= Analecta cartusiana 210) [VI, 328 p.] 103-131.

Vakpublicatie (boekdeel-hoofdstuk)

- Het verlangen naar de woestijn rond 1200. In: R. van Dijk (Ed.), *Ach... Liber amicorum et amicarum ter gelegenheid van de vijfenzestigste verjaardag van Kees Waaijman*. Boxmeer 2007 (=Reeks Karmelitaanse Vorming 14) [172 p.] 34-41.

Vakpublicatie (boekredactie)

- R. van Dijk (ed.), *Ach... Liber amicorum et amicarum ter gelegenheid van de vijfenzestigste verjaardag van Kees Waaijman*. Boxmeer 2007 (=Reeks Karmelitaanse Vorming 14) [172 p.].

Populariserende publicatie (artikel)

- Die 'Gaesdonckse-Traktatenhandschrift'. Der Weg einer Handschrift über Photo zur Drucklegung. Rede anlässlich der Vorstellung der 'Gaesdonckse-Traktatenhandschrift', Den Haag, Huygens-Instituut, den 2. Februar 2006. *Gaesdoncker Blätter* Neue Folge 8 (2006) 61-67.
- Verlossing of verbanning? 26ste zondag door het jaar. *Kerugma* 50 (2006-2007) 4 42-49.
- Monasticon nadert zijn voltooiing. *Karmelnieuws* 41 (2007) 2 8-9.
- Nabloei van de Moderne Devotie: de zes 'Heidekloosters'. *Collatie* (2007) 20 2.
- Vrome turfstekers in het veen. Moderne devoten en cisterciënzermonniken in Sibculo. *Historisch Overijssel* 3 (2007) 4 12-15.

Boekbespreking

- E. Klüeting, *Monasteria semper reformanda. Kloster- und Ordensreformen im Mittelalter*. (2005). *Trajecta*, 16 (2007) 72-73.
- Martijn Schrama o.s.a., *De regel van de liefde. Over de volgelingen van Augustinus* (2006). *Trajecta* 16 (2007) 77-78.
- J.-M. Goris, E. Persoons & H. Van der Haegen, *Een kaartboek van de Sint-Michielsabdij Antwerpen 1640-1793* (2003) + E. Houtman, m.m.v. L. Janssens, H. Van der Haegen & W. Van Ham, *Een kaartboek van de Sint-Bernardsabdij Hemiksem 1666-1671* (2005). *Trajecta* 16 (2007) 185-187.
- Th. Klausmann, *Consuetudo consuetudine vincitur. Die Hausordnungen der Brüder vom gemeinsamen Leben im Bildungs- und Sozialisationsprogramm der Devotio moderna* (2003). *Ons Geestelijk Erf* 78 (2004) 260-262.
- H. van Engen, *De derde orde van Sint-Franciscus in het middeleeuwse bisdom Utrecht. Een bijdrage tot de institutionele geschiedenis van de Moderne Devotie* (2006). *Collatie* (2007) 19 3.
- J. Kemper, *Klosterreformen im Bistum Worms im späten Mittelalter* (2006). *Collatie* (2007) 19 3-4.

- B. Lesser, Johannes Busch: Chronist der Devotio moderna. Werkstruktur, Überlieferung, Rezeption (2005). *Collatie* (2007) 19 4.
- E.H. Bary, C.M. Hogenstijn, H.J. Selderhuis & J.D. Snel, Lebuïnus en Walburgis bijeen. Deventer en Zutphen als historische centra van kerkelijk leven (2006). *Collatie* (2007) 20 3.
- A.G. Weiler, Het morele veld van de Moderne Devotie, weerspiegeld in de ‘Gnotosolitos parvus’ van Arnold Gheyloven van Rotterdam, 1423. Een Summa van moraaltheologie, kerkelijk recht en spiritualiteit voor studenten in Leuven en Deventer (2006). *Collatie* (2007) 20 3-4.
- N. Staubach & F.-J. Legrand, Gérard Zerbolt de Zutphen, La montée au ciel. De spiritualibus ascensionibus (2006). *Collatie* (2007) 20 4.

Wetenschappelijke functies en vormen van samenwerking:

- Onderzoeker Titus Brandsma Instituut
- Lid van de Onderzoeksschool Mediëvistiek, lijn 1.1. (Ontsluiting van de bronnen) en 1.3 (Boek en cultuur)
- Lid codicologengenootschap Het Draakje
- Lid Historische Werkgroep Kloosters IJssel-Vechtstreek (IJsselacademie Kampen) (tot en met 26 oktober 2007)
- Directeur Nederlands Carmelitaans Instituut (Boxmeer)
- Lid Nederlandse Maatschappij der Letterkunde
- Lid Zuidhollandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis
- Lid Werkgemeenschap van Katholieke Kerkhistorici in Nederland
- Lid begeleidingscommissie Monasticon Carmelitanum Neerlandicum
- Lid Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland
- Lid Commissie Overleg Instituten van de Konferentie Nederlandse Religieuzen
- Lid Comité van aanbeveling Titus Brandsma Museum, Bolsward
- Lid Comité van aanbeveling Stichting Klooster Sibculo, Sibculo/Hardenberg

Project: Klooster en Colligatie van Sibculo 1406-1580

Omvang: (niet ten laste van het Titus Brandsma Instituut)

Verricht onderzoek: De Historische Werkgroep Kloosters IJssel-Vechtstreek heeft op initiatief van onderzoeker ongeveer vijf jaar gewerkt aan interdisciplinair onderzoek van een groep cisterciënzerkloosters in Nederland, Duitsland en Vlaanderen die in de vijftiende eeuw onder invloed van de Moderne Devotie als Colligatie van Sibculo een eigen verband vormden. Het project werd bekroond met de presentatie te Sibculo op 26 oktober 2007 van een gezamenlijke boekpublicatie van het Titus Brandsma Instituut en de IJsselacademie. De onderzoeker voerde de inhoudelijke redactie van het boek en vervaardigde tevens een groot deel van de inhoud.

Publicaties:

Wetenschappelijke publicatie (boekdeel-hoofdstuk)

- Een geest van innerlijke vernieuwing: de Moderne Devotie. In: R. van Dijk en M. Vonk (Eds.), *Moderne devoten in monnikspij. Klooster en Colligatie van Sibculo 1406-1580*. IJsselacademie; Titus Brandsma Instituut, Kampen; Nijmegen 2007 [408 p.] 29-43.
- De religieuze geschiedenis van de priorij Groot-Galilea. In: *Idem* 45-69.
- Tijdstafel van de Moderne Devotie. In: *Idem* 156-159.
- De monastieke context: de Orde van Cîteaux. In: *Idem* 163-207.

- Ontstaan, ontwikkeling en ondergang van de Colligatio Sibculoensis. In: *Idem* 209-247.
- R. van Dijk en B. Dorresteyn, Sibculo – ruimte voor een kloosterlandschap. In: *Idem* 265-273.
- De fundatiebrieven voor de devote broeders van Sibculo. In: *Idem* 277-281.
- De lekenbroeders van Groot-Galilea te Sibculo. In: *Idem* 289-293.
- R. van Dijk (m.m.v. H. van Engen), Lofzang op de Colligatie van Sibculo. In: *Idem* 295-300.
- Klein *Monasticon Sibculoense*. In: *Idem* 301-343.

Wetenschappelijke publicatie (boekredactie)

R. van Dijk en M. Vonk (Eds.), *Moderne devoten in monnikspij. Klooster en Colligatie van Sibculo 1406-1580*. IJsselacademie; Titus Brandsma Instituut, Kampen; Nijmegen 2007 [408 p.].

M.K.A. van den Berg geassocieerd onderzoeker

Project: Gaesdonckse-traktatenhandschrift in reeks MVN

Omvang: n.v.t. (geassocieerd onderzoeker)

Publicaties:

Wetenschappelijke publicatie (boekdeel-hoofdstuk)

- De Noordnederlandse historiebijbel. Verhaal en moraal in bijbelse (en wereldlijke) geschiedenis. In: August den Hollander, Erik Kwakkel & Wybren Scheepsma m.m.v. Martine Meuwese (Eds.), *Middelnederlandse bijbelvertalingen*. Verloren, Hilversum 2007 [207 p.] 59 - 75.

Hedendaagse spiritualiteit

F. Maas

Project: Hedendaagse spiritualiteit

Omvang: 0,05 ft

Verricht onderzoek: In 2007 heeft de onderzoeker zich geconcentreerd op theorievorming in verband met kunst en spiritualiteit. Met name de mogelijkheid van een sacramentele dimensie van religieuze kunst stond daarin centraal, d.w.z. de vraag of en onder welke voorwaarden het materiële aspect van kunst een plaats kan zijn voor de presentie van de Heilige.

Publicaties:

Wetenschappelijke publicatie (boekdeel-hoofdstuk)

- Acedia. Uitgeblust verlangen. In: H. Zondag e.a. (Eds.), *Kwetsuren van de ziel. Religie en het moderne levensgevoel*, Valkhof Pers, Nijmegen 2007 [144 p.] 11-15.

Vakpublicatie (artikel)

- Waarheid is meer dan we denken. *Speling* 59 (2007) 1 8-15.
- Geluk en waarheid. Aan de binnenkant van de religieuze praktijk. *Tijdschrift voor Geestelijk Leven* 64 (2008) 61-70.

Populariserende publicatie (artikel)

- Religie is meer dan rationeel. Opiniestuk n.a.v. de Dag van de Filosofie, over Het rationele Beest. *Trouw*, 12 april 2007.
- Ibidem. *Dagkrant van de Filosofie, De Daily Beast*, 14 april 2007, 9.

Wetenschappelijke functies en vormen van samenwerking:

- Onderzoeker Titus Brandsma Instituut
- Hoogleraar Spiritualiteit (Geschiedenis en grondslagen van de spiritualiteit) aan de Faculteiten der Theologie en der Religiewetenschappen van de Radbouduniversiteit Nijmegen
- Bijzonder hoogleraar vanwege de Radboudstichting aan de Universiteit Utrecht (Christendom en hedendaagse cultuur, met bijzondere aandacht voor katholieke spiritualiteit)
- Lid NOSTER
- Lid WKTN (Werkgenootschap Katholieke Theologen Nederland)
- Lid EVKT (Europäische Verein Katholischer Theologen)
- Universitair contactpersoon voor de Stichting Edward Schillebeeckx (SES)
- Lid Raad van Advies KRO (beëindigd in 2008)
- Lid Wetenschappelijke Adviesraad Titus Brandsma Instituut (tot 1 april 2007)

C. Bartels

Publicaties:

Vakpublicatie (artikel)

- Poëzie: Dansen in eeuwigheid. In: R. van Dijk (Ed.), *Ach... Liber amicorum et amicorum ter gelegenheid van de vijftenzestigste verjaardag van Kees Waaijman*. Boxmeer 2007 (=Reeks Karmelitaanse Vorming 14) [172 p.] 27-28.

Spiritualiteit van het religieuze leven**P.J.M. Humblet**

Project: Spiritualiteit van het religieuze leven

Omvang: 0,3 fte

Verricht onderzoek: Dit project behelst toegepast en beleidsvoorbereidend onderzoek met betrekking tot het religieuze leven in Nederland. De wetenschappelijke doorlichting ervan moet bijdragen aan de mogelijkheden van het religieuze leven voor de toekomst. Het project is opgedeeld in acht deelprojecten.

In het document Samenwerkingsproject KNR-TBI 2006-2009 – Concrete invulling van de werkzaamheden, dat begin 2006 bekrachtigd werd door het KNR-bestuur, werd gesteld dat de tijd rijp is om roepingswerk meer centraal te stellen. Roeping is geleidelijk steeds meer bespreekbaar en er zijn veel signalen dat mensen zoekende zijn. Gekozen werd daarom voor een achtste deelproject, waarin de aandacht voor dit gegeven expliciet vorm zou krijgen. Tijdens het werkjaar 2007 heeft dit deelproject voorrang gekregen. Daarnaast werd op dit religieuze zoeken ingehaakt door middel van een publiekscongres rond het religieuze leven: de conferentie Stille, verbondenheid, bezieling.

Publicaties:

Vakpublicatie (artikel)

- De godslamp was bijna uitgedoofd. Gedachten over Herbronning (8). *KNR Bulletin* 10 (2007) 1 25-29.
- Waar zullen we brood halen? Gedachten over Herbronning (9). *KNR Bulletin* 10 (2007) 4 29-31.
- Uit God zijn ze geboren. Gedachten over Herbronning (10). *KNR Bulletin* 10 (2007) 5 28-31.
- Herinner u.... *Kombo* [= Kommunikatie-bulletin van de zusters Onder de Bogen – Liefdezusters van de H. Carolus Borromeus] 19 (2007) 1 2-4.

Vakpublicatie (boekdeel-hoofdstuk)

- De Heer God heeft mij als een leerling leren spreken (Jesaja 50,4). In: R. van Dijk (Ed.), *Ach... Liber amicorum et amicarum ter gelegenheid van de vijfenzestigste verjaardag van Kees Waaijman*. Boxmeer 2007 (=Reeks Karmelitaanse Vorming 14) [172 p.] 99-105.
- Roeping in de peiling. In: *In veelvoud verbonden. Jaarverslag KNR 2006*. KNR, Den Bosch 2007 42-46.

Vakpublicatie (extern rapport)

- *Roeping in de peiling. Rapport t.b.v. de Commissie Roepen*. Secretariaat Commissie Roepen tot Religieus Leven, Den Bosch 2007 [4 p.].

Wetenschappelijke functies en vormen van samenwerking:

- Onderzoeker Titus Brandsma Instituut
- Studiesecretaris Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR).
- Lid Interdiocesaan Roepingen Overleg (IRO).

J.G. Aarnink

Publicaties:

Vakpublicatie (artikel)

- Barmhartigheid, een riskante uitdaging. *Speling* 59 (2007) 2 75 - 80.
- Mensen met gezag. *Speling* 59 (2007) 3 91 - 95.
- God waar ben je? *Speling* 59 (2007) 4 8 – 14.

Vakpublicatie (boekdeel-hoofdstuk)

- De plaats waar je staat, is heilig. In: R. van Dijk (Ed.), *Ach... Liber amicorum et amicarum ter gelegenheid van de vijfenzestigste verjaardag van Kees Waaijman*. Boxmeer 2007 (=Reeks Karmelitaanse Vorming 14) [172 p.] 23-26.

Wetenschappelijke functies en vormen van samenwerking:

- Onderzoeker Titus Brandsma Instituut
- Provinciale overste Sociëteit van J.M.J.
- Lid eindredactie *Speling*

Pastorale spiritualiteit

A.W.J. de Keyzer

Project: Pastoraal-mystagogische aspecten van de liturgie

Omvang: 0,1 fte

Verricht onderzoek: In de twee belangrijkste liturgische momenten – de eucharistie en het getijdengebed – speelt de toe-eigening van het woord door het volk een centrale rol. De aandacht richt zich hierbij vooral op de tekstvoltrekking van de psalmen, omdat zij paradigmatisch zijn voor het liturgisch bidden. Verschillende aspecten hiervan, zoals de muziek, de zeggingsvorm, het liturgisch moment van deze tekstvoltrekking worden onderzocht.

Publicaties:

Vakpublicatie (artikel)

- Liturgie in perspectief van spiritualiteit. *Midden onder U - Liturgiekatern 'Tot uw dienst'* 43 (2007-2008) 1 1-2.
- '... Om recht voor God te staan'. De openingsritten van de eucharistieviering. *Midden onder U - Liturgiekatern 'Tot uw dienst'* 43 (2007-2008) 2 1-2.
- 'Kostbaarder dan zuiver goud is het woord des Heren' (Psalm 19,11). De woorddienst in de eucharistieviering. *Midden onder U - Liturgiekatern 'Tot uw dienst'* 43 (2007-2008) 3 1-2.
- De Nijmeegse Titus Brandsma gedachteniskerk. Overwegingen bij wijze van een spirituele plattegrond. *Tijdschrift voor geestelijk leven* 63 (2007) 6 51-59.

Vakpublicatie (boekdeel-hoofdstuk)

- Tekstvoltrekking. Een theoretische aanzet gericht op liturgische volkszang. In: R. van Dijk (Ed.), *Ach... Liber amicorum et amicarum ter gelegenheid van de vijftenzestigste verjaardag van Kees Waaijman*. Boxmeer 2007 (=Reeks Karmelitaanse Vorming 14) [172 p.] 72-80.

Populariserende publicatie (artikel)

- Aan elkaar gegeven. *INKO* 30 (2007) 1 27-29.
- Kom ons ongelooft te hulp. *INKO* 30 (2007) 2 22-24.
- Met dank aan Schaepman. *INKO* 30 (2007) 3 14-16.
- Doen of laten gebeuren. *INKO* 30 (2007) 4 17-19.
- God. *INKO* 30 m(2007) 5 16-18.

Wetenschappelijke functies en vormen van samenwerking:

- Onderzoeker Titus Brandsma Instituut
- Stafmedewerker spiritualiteit/liturgie/pastoraat congregatie zrs. van JMJ te Den Bosch
- Lid van het Genootschap voor Liturgiestudie
- Lid van de studiegroep Universa Laus
- Lid van de studiegroep Laienspiritualität – Kath. Akademie Schwerte

Spiritualiteit in maatschappelijke contexten**H.H. Blommestijn**

Project: Plezier in werk

Omvang: 0,25 fte

Verricht onderzoek:

Publicaties:

Wetenschappelijke publicatie (boekdeel-hoofdstuk)

- Geestelijke bezinning en geestelijke begeleiding als weg uit de burnout. In: A. Bisschops, J. Pieper & W. Putman (Eds.), *Verterend vuur. Over burnout in het basispastoraat*. Meinema, Zoetermeer 2007 [204 p.] 177-192.

G.H.M. Mertens

Project: Plezier in werk (voorheen: Burn out en geestelijke begeleiding)

Project: Levensloop en geestelijke begeleiding

Omvang: 0,4 fte

Verricht onderzoek: Het thema spiritualiteit in relatie met werk werd verkend in de literatuur. Daarvan is een overzicht gemaakt. Vervolgens werd een topiclijst opgesteld met het oog op de te houden semi-gestructureerde interviews. Besloten werd om 20 interviews te houden in de profit-sector, 20 in de onderwijswereld en 20 in de gezondheidszorg. In december werden 20 personen uit de profitsector geïnterviewd.

Publicaties:

Vakpublicatie (artikel)

- Levensverhaal schrijven en levensweg gaan. *Tijdschrift voor geestelijk leven* 63 (2007) 1 23-33.
- Devies. *Zin in Zorg. Tijdschrift van Reliëf over zorg, ethiek en levensbeschouwing*. 9 (2007) 1 4.
- De top 5 van Tonkens. De ziel terug in de zorg. *Zin in Zorg. Tijdschrift van Reliëf over zorg, ethiek en levensbeschouwing* 9 (2007) 1 8-9.
- Woorden en daden. *Zin in Zorg. Tijdschrift van Reliëf over zorg, ethiek en levensbeschouwing* 9 (2007) 2 4.
- Say it Loud! *Zin in Zorg. Tijdschrift van Reliëf over zorg, ethiek en levensbeschouwing* 9 (2007) 3 4.
- Er is iets aan de hand! *Zin in Zorg. Tijdschrift van Reliëf over zorg, ethiek en levensbeschouwing* 9 (2007) 4 4.
- Het Heilige Moeten van Emile Lohman. *Zin in Zorg. Tijdschrift van Reliëf over zorg, ethiek en levensbeschouwing*. 9 (2007) 3 14-15.

Wetenschappelijke functies en vormen van samenwerking:

- Onderzoeker Titus Brandsma Instituut
- Voorzitter personeelsvertegenwoordiging (pvt) Titus Brandsma Instituut

Onderwijs

Promoties

In 2007 waren meerdere leden van het instituut betrokken bij promoties.

Hein Blommestijn was second reader bij de promotie van Charlò Camilleri, *Union with God as Transformation in Beauty, Maria Maddalena de'Pazzi (1566-1607)* op 25 juni aan het instituut voor spiritualiteit van de Gregoriana te Rome. Hij was lid van de oppositiecommissie bij de promotie van A. Esser, *Interkontexte feministischer Spiritualität. Eine enzyklopädische Studie zum Begriff religiöser Erfahrung von Frauen in ökumenischer Perspektive* op 9 oktober te Nijmegen. Hij was lid van de manuscriptcommissie en van de oppositiecommissie bij de promotie van Alexandra Pleshoyano, *Ety Hillesum, L'amour comme "seule solution"* op 30 november te Nijmegen.

Kees Waaijman was promotor bij de promotie van A. Esser, *Interkontexte feministischer Spiritualität: Eine enzyklopädische Studie zum Begriff religiöser Erfahrung von Frauen in ökumenischer Perspektive* op 9 oktober te Nijmegen. Hij was lid van de beoordelingscommissie bij de promotie van S.E. van IJssel, *"Daar hebben humanisten het niet zo over" : over de rol van spiritualiteit in het leven en werk van humanistisch geestelijk raadslieden* aan de Universiteit voor Humanistiek te Utrecht op 21 juni.

Charles Caspers was lid van de oppositiecommissie bij de promotie van K. Pansters, *De kardinale deugden in de Lage Landen, 1200-1500* aan de RU te Nijmegen op 13 november.

Proefschriftbegeleiding

Medewerkers van het Titus Brandsma Instituut begeleiden een aantal promotieonderzoeken in uitvoering. Het gaat om de volgende projecten:

- Aalsum, Lia van: 'De betekenis van de intertekstuele relaties van het joodse, mystieke geschrift Sjur ha Jichoed – het Lied van de Eenheid – met de Tenach (de joodse bijbel)'. Begeleiders: prof. dr. Kees Waaijman en prof. dr. Erik Eynikel.
- Bisschops, Hubert, 'Franciscus van Assisi, mysticus en mystagoog'. Begeleiders: prof. dr. Hein Blommestijn en prof. dr. Gerard-Pieter Freeman.
- Etminan, Erika Helene: 'Spiritualiteit en ervaringen in het management'. Begeleiders: prof. dr. Frans Maas en prof. dr. Hein Blommestijn.
- Lecal, Marlon: 'Spirituality in the Catholic Letters'. Begeleiders: prof. dr. Kees Waaijman en dr. Huub Welzen.
- Obal Altarejos, Marina: 'Spirituality and Authenticity in the Basic Ecclesial Communities of the Philippines'. Begeleiders: prof. dr. Toine van den Hoogen en prof. dr. Kees Waaijman. Het proefschrift is op 11 januari 2008 verdedigd.
- Purba, Mida: 'Sisters of Charity in Context. Actualisation of Vincent de Paul's Spirituality in Indonesia'. Begeleiders: prof. dr. Hein Blommestijn en dr. Charles Caspers.
- Schaap-van Beusichem, Mariska, 'Thérèse van Lisieux als mystagoge'. Begeleiders: prof. dr. Kees Waaijman en dr. Jos Huls.
- Werkhoven, Marjolein: 'De spiritualiteit van de Woodbrookers in Nederland'. Begeleiders: prof. dr. Frans Maas en dr. Charles Caspers.

Begeleiding Scripties

Krijn Pansters heeft, samen met Hans Kienhorst, de masterscriptie begeleid van Saskia van Bavel, “Hoe dat theiliche sacrament vander nyeuwervaert ende theylighe cruys tot Breda ghecomen sijn. Over de samenhang tussen kerkbouw en de devoties van het Sacrament van Niervaart en het Heilige Kruis in laat-middeleeuws Breda, benaderd vanuit het perspectief van mirakelboeken”. Het betreft een scriptie in de faculteit der letteren. Het examen is geweest op 28 februari 2007.

School voor Spiritualiteit

De School voor Spiritualiteit kent de volgende opleidingen:

- De driejarige opleiding *Geestelijke Begeleiding* is bedoeld voor mensen die geestelijk begeleider willen worden. Naast twee gewone studie jaren kent deze opleiding een derde jaar voor stage en scriptie.
- De opleiding *Spiritualiteit van het Religieus Leven* is bedoeld voor mensen die zich willen scholen en vormen in de spiritualiteit van het religieuze leven: jonge religieuzen, geassocieerden, oblaten, vormingsverantwoordelijken en geïnteresseerden die werken binnen ordes of congregaties. Deze opleiding duurt twee jaar.
- De opleiding *Spiritualiteit en Pastoraat* is bedoeld voor beroepskrachten en vrijwilligers in het pastorale werk, die spiritualiteit zien als het hart van de kerkopbouw en daarin getraind willen worden. Ook deze opleiding duurt twee jaar.

Elk studiejaar is ingericht in vier blokken van zes bijeenkomsten. De bijeenkomsten zijn altijd op woensdag. Alle studenten volgen een gezamenlijk ochtendprogramma. ‘s Middags is er voor elke opleiding een apart programma. De dagindeling is steeds dezelfde: mystieke tekstlezing (10.00-11.00 uur); college spirituele thematieken (11.15-12.30 uur); verdieping en vaardigheidstraining (13.15-16.15 uur); persoonlijke reflectie (16.15-16.30 uur). De samenhang tussen de onderdelen wordt als volgt gemotiveerd.

Het begrijpen en begeleiden van spirituele processen vereist inzicht in de gelaagdheid ervan. Kennis van vroegere ontwikkelingen en formuleringen zijn belangrijk voor het ontstaan van dit inzicht. De belangrijkste velden van de spiritualiteit komen daarom in een breed historisch kader aan bod. Vertrekpunt is steeds het lezen en verstaan van een tekst van één van de grote mystici, zoals Cassianus, Augustinus, Willem van St. Thierry, Franciscus van Assisië, Meister Eckhart, Thomas van Kempen, Johannes van het Kruis, Teresa van Avila, Dag Hammarskjöld, en andere.

In de colleges spirituele thematieken komen aan de orde: grondvormen en grondwoorden; de geestelijke weg en het omvormingsproces; onderscheiding der geesten; spirituele geschriften en rituelen; scholen en bewegingen; ascese en mystiek.

Er wordt gebruik gemaakt van diverse werkvormen: verwerkingsopdrachten van studiemateriaal via internet; lezing en duiding van mystieke teksten; verwoording van de eigen houding tegenover mystieke omvorming en de dynamiek in het mystieke proces; responsiecolleges; huiswerkopdrachten; trainingen met rollenspellen en feedback; reflectie en persoonlijke evaluatie.

De school voor spiritualiteit is gestart in september 2005.

In 2007 heeft de eerste groep studenten die de opleiding *Spiritualiteit van het religieuze leven* heeft gevolgd, de studie afgerond. Op 24 oktober ontvingen zij hun certificaten. Enkele presentaties die de studenten bij die gelegenheid hebben gehouden zijn, met toestemming, op de website van de school geplaatst. Uit de presentaties blijkt wat de opleiding met de studenten gedaan heeft. Om een indruk te geven nemen we een citaat op:

“Ik heb door deze opleiding beter leren kijken. Ik heb leren zien wat onder de oppervlakte verborgen is. Bij andere mensen en vooral bij mijzelf. Het heeft mijn identiteit verdiept. Ik voel mij sterker geworteld in het religieuze leven.”

Ook de eerste groep studenten die de opleiding *Spiritualiteit en Pastoraat* volgde, heeft de studie afgerond. Zijn ontvingen hun certificaat op 31 oktober. Ook van deze groep studenten zijn enkele presentaties op de website van de school geplaatst. Ook hier geven we om een indruk te geven een citaat:

“Hier hebben we teksten gelezen van mensen die God vaak niet aantreffen. Afwezigheid van Hem is geen ervaring van mij alleen. Het maakt je niet tot een óngelovig mens. Het is een dimensie van mijn relatie tot God die ik nooit doordacht had. Meer mensen hebben die ervaring gehad, en hebben die nog, soms, of lange tijd. We hebben hier teksten van een aantal van hen gelezen, dat was nieuw voor mij. Ook bemoedigend. Zo kan ik dus nu met mensen praten, zwijgen en bidden, op nieuwe wijze, met andere woorden.”

De groep studenten die de opleiding *Geestelijke Begeleiding* volgt, is begonnen aan het derde jaar, waarin een stage wordt gevolgd.

In september is een tweede groep van ongeveer 45 studenten begonnen aan de drie opleidingen binnen de School voor Spiritualiteit.

Wendy Litjens is toegevoegd aan de staf van de school. Zij zal vooral de studentenadministratie verzorgen. Door een goede administratie van de studieresultaten is een studentenvolgsysteem mogelijk, waardoor problemen in de voortgang van het studietraject tijdig gesignaleerd kunnen worden.

Meerdere medewerkers van het instituut hebben in 2007 colleges verzorgd in de school voor spiritualiteit: Inigo Bocken (*Spiritualiteit en gemeenschap*); Charles Caspers (*Ruimte voor de traditie*); Frans Maas (*Inleiding Spiritualiteit*) en Huub Welzen (*Spirituele Hermeneutiek*). Het onderdeel Mystieke tekstlezing is verzorgd door Hein Blommestijn en Kees Waaijman. Frits Mertens en Hein Blommestijn hebben practica gegeven over “Het godmenschelijk betrekingsgebeuren in het woord”; “De schrift als mystagoog”; “Spirituele vorming: deugden en oefeningen”; en “Gemeenschap als mystagogische ruimte”. Daarnaast hebben ze een praktijkweek geestelijke begeleiding verzorgd. De practica in de opleiding Spiritualiteit en pastoraat zijn verzorgd door Tjalling van Balen en Jo Nibbelke. De practica in de opleiding Spiritualiteit van het religieuze leven zijn gegeven door Ria van Dinter en Claudia Theinert. Voor de groep die begonnen is in september zijn ze verzorgd door Ria van Dinter en Jacques Scholte.

Andere onderwijsactiviteiten in 2007

Buiten de School voor Spiritualiteit zijn er ook andere onderwijsactiviteiten geweest. Het gaat steeds om onderwijs op universitair en HBO-niveau. De activiteiten zijn per medewerker geordend. Daarbij is zo veel als mogelijk gebruik gemaakt van het format dat indertijd in de commissie Onderwijs en Dienstverlening is vastgesteld.

- Colleges
- Seminars
- Trainingen en practica
- Congresvoordrachten
- PAO

Academisch onderwijs en Hoger Beroeps Onderwijs geschieden steeds met instemming van het Titus Brandsma Instituut.

Bij congresvoordrachten gaat het om congressen op academisch niveau. Niet alleen de congressen zijn vermeld waar stafleden van het instituut een voordracht hebben gehouden,

maar de congressen ze bij de organisatie betrokken zijn geweest of waaraan ze enkel hebben deelgenomen.

H.H. Blommestijn

Colleges

- Praktijken van Spiritualiteit, Faculteit der Theologie blok 1 2007/2008, master.

Congresvoordrachten

- Congres Mystiek in Zidine, Bosnia-Herzegovina; lezing: Teresa of Jesus and Modern Psychology (15-23 september).
- Deelname aan congres van RESPIRE en Isala Klinieken te Zwolle: Kwaliteit van zorg en format (8 oktober).
- Deelname aan congres van CCE te Nijmegen: Oost West: christelijk en islamitisch christelijk cultureel erfgoed (23 november).

I. Bocken

Colleges

- Beeld en betekenis. Oktober – december KU Leuven. master.

Congresvoordrachten

- L'Homme comme second Dieu, Louvain-la-Neuve (11 januari).
- Het zien van God, KU Leuven kunstgeschiedenis (20 februari).
- Die aktuelle Bedeutung der Nordeuropäischen Renaissance. Devotio moderna als Programm, Trier Theologische Fakultät (3 maart).
- Seeing and being seen. The Interpretation of the Viewer in 15th Century, Brussel Koninklijke Academie voor Wetenschappen (10 september).
- "Weil er er, ich ich war. Freundschaft nach Michel de Montaigne, Katholische Akademie Schwerte Tagung Laienspiritualität (8 december).

C.M.A. Caspers

Colleges

- Geschiedenis van de kerk in de middeleeuwen. 2006/7 2de sem. Priesteropleiding Bovendonk HBO
- Forms of Spirituality 2007/2008 1ste sem. RU MA.
- De dynamiek van devoties 2007/2008 1ste sem. RU MA.
- Heksenvervolging i.h. strafrecht (gastcollege) 8 maart 2007. UvT BA.

Congresvoordrachten

- De zeven boetsalmen, congres Latinitas. RU Gent (B) (23 maart).
- No places of pilgrimage without devotion. KADOC/KUL Leuven (B) (27 september).
- The militant spirituality of Thomas a Kempis. Universiteit Münster (6 oktober).

R. Hofman

Congresvoordrachten

- Reassessing Geert Grote's literary legacy in terms of genre classification. Universität Münster (5 oktober).

J. Huls

Congresvoordrachten

- Spirituality International. Technology & Spiritual seminar Universidad Iberoamericana, Mexico City (13-14 oktober).

A.W.J. de Keyzer

Congresvoordrachten

- Theologie van de muziek. Auteurscongres Utrecht (14 juni).
- Het volk als liturgische actant. Laienspiritualität Schwerte (7-9 december).

K. Pansters

Congresvoordrachten

- De kardinale deugden in de Lage Landen, 1200-1500. Werkgenootschap Katholieke Kerkhistorici Nederland (WKKN) Utrecht (24 november) .
- Profectus virtutum. The roots of devout moral praxis. Workshop Modern Devotion, Münster (5 november).
- Silence and the city. The Carthusians of Roermond. International Medieval Congress, Leeds(10 juli).

C.J. Waaijman

Trainingen en practica

- Leiderschap met ziel en zakelijkheid. Masterclass Zin in Werk Vught (25 januari).
- Leiderschap met ziel en zakelijkheid. Begeleiding module in de Leerroute Leiderschap, Zin in Werk Vught (30 oktober).

Congresvoordrachten

- Interrelationship between spirituality and healing. Symposium 'Healing and Spirituality', Research Institute for Religious Studies and Theology/Research Institute for Social and Cultural Research, Radboud Universiteit Nijmegen (30 januari).
- Slotbeschouwing. Symposium: "Bewegen en bewogen: Katholieke schoolculturen", KBVO Eindhoven (26 april).
- "Maak leerlingen!". Miniconferentie "Maak leerlingen!", Christelijk Centrum Multicultureel Onderwijs, Christelijke Hogeschool Ede (23 mei).
- Deelname expertmeeting met werktitel "goed werknemerschap verdient goed werkgeverschap". Stichting Carmelcollege Deventer (30 mei).
- Deelname expertmeeting "Ouder worden in relatie tot levensbeschouwing, zingeving en zorg". PthU/ Zonnehuis/ Respire/ Reliëf, Zwolle (31 mei).
- The paradigmatic method and reading. Expert meeting "Spiritual hermeneutics, biblical spirituality, and the academy", Titus Brandsma Instituut Nijmegen (19 juni).

- Patterns of spiritual reading, new perspectives? Expert meeting “Spiritual hermeneutics, biblical spirituality, and the academy”, Titus Brandsma Instituut Nijmegen (20 juni).
- Hermeneutical reflections. Expert meeting “Spiritual hermeneutics, biblical spirituality, and the academy”, Titus Brandsma Instituut Nijmegen (20 juni).
- Reflection-Sharing by the International Academic Advisory Board (IAAB). Spirituality Forum VII, Titus Brandsma Center, Quezon City, Philippines (9 augustus).
- Inleiding. Studiemiddag Een licht op mijn pad: Psalm 119 belicht. Abdij Koningsoord, Berkel-Enschot (22 september).
- De mens als leerling. Inleiding conferentie Stilte, verbondenheid, bezieling, Vereniging Nijmegen (3 oktober).
- Spiritualiteit en aandachtig leven. Lezing op openingsmanifestatie ‘Hart’, i.h.k.v. ‘Maand van de spiritualiteit’, Amstelkerk Amsterdam (27 oktober).
- Lezing. Symposium ‘Spiritualiteit werkt’, RK Spiritueel Centrum de Boskant, Den Haag (19 november).
- Lijden en spiritualiteit: Kan spiritualiteit helpen lijden te dragen? Seminar “Bij lijden en sterven. In gesprek over spiritualiteit en praktijk van palliatieve zorg”, UMC St Radboud/Soeterbeeckprogramma, Studiecentrum Soeterbeeck Ravenstein (22 november).
- Reflexion Laienspiritualität. Fachkolloquium “Laienspiritualität”, Katholische Akademie Schwerte, Schwerte (9 december).

Discipline-ontwikkeling

Redactie

Medewerkers van het instituut maken deel uit van de volgende redacties:

Laetitia Aarnink

- Redacteur en eindredactie van het tijdschrift *Speling*.

Inigo Bocken

- Redacteur reeks *Agora* (Ten Have).
- Redacteur Boekenreeks Centrum voor Ethiek.
- Redacteur *Encyclopaedia for Spirituality*.

Hein Blommestijn

- Redacteur van het wetenschappelijke tijdschrift *Studies in Spirituality*.
- Redacteur van het tijdschrift *Spiritus*.
- Redacteur van de serie *Mystieke teksten en thema's*.
- Redacteur van de serie *Fiery Arrow*.
- Redacteur van de serie *Flèche de Feu*.

Charles Caspers

- Redacteur en kernredactie *Trajecta. Tijdschrift voor de geschiedenis van het katholiek leven in de Nederlanden*.
- Redacteur *Noordbrabants Historisch Jaarboek*.
- Redacteur *Collatie. Halfjaarlijks informatieblad over de 'Moderne Devotie'*
- Redacteur *Bedevaartplaatsen in Nederland* (website Meertens Instituut).

Rudolf van Dijk

- Redacteur *Gerardi Magni Opera omnia*.
- Eindredacteur *Collatie. Halfjaarlijks informatieblad over de 'Moderne Devotie'*.
- Redacteur Reeks *Pareltjes van Nederlandse en Rijnlandse mystiek*.
- Eindredacteur Reeks *Karmelitaanse Vorming*.

Rijklof Hofman

- Secretaris redactieraad *Gerardi Magni Opera Omnia*.

Jos Huls

- Redacteur van de serie *Fiery Arrow*.
- Redacteur van *Flèche de Feu*.
- Redacteur van de serie *Voetsporen*.
- Coördinator *Encyclopaedia for Spirituality*.

Pierre Humblet

- Redacteur van de website van de Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR).

Ad de Keyzer

- Redacteur Serie *Liturgiekatechese*.

Frans Maas

- Redacteur van het tijdschrift *Speling*.
- Redacteur van *Tijdschrift voor Geestelijk Leven*.
- Redacteur *Studies in Spirituality* (vanaf 2008).

Bep Meereboer

- Redacteur van het tijdschrift *Interpretatie, tijdschrift voor bijbelse theologie*.

Frits Mertens

- Redacteur van het tijdschrift *Zin in zorg*.
- Redacteur van de serie *Voetsporen*.

Krijn Pansters

- Redacteur van *Signum. Tijdschrift van de contactgroep voor sociaal-economische en institutioneel-juridische geschiedenis van geestelijke en kerkelijke instellingen in de Nederlanden in de Middeleeuwen*.
- Redacteur van 'De Roermondse Kartuizers'.
- Redacteur van het tijdschrift *Franciscaans leven*.

Kees Waaijman

- Redacteur van het wetenschappelijke tijdschrift *Studies in Spirituality*.
- Redacteur van het tijdschrift *Speling*.
- Redacteur van de serie *Mystieke teksten en thema's*.
- Redacteur *Encyclopaedia for Spirituality*.

Het wetenschappelijk forum

Bij de beschrijving van het verrichte onderzoek in 2007 is reeds melding gemaakt van de ontwikkelingen in Spirin en vooral die van Spirin Encyclopedia, onder het kopje disciplineontwikkeling. Ook de ontwikkelingen in het onderzoekcluster Reframing Spirituality past and Present zijn reeds gemeld. De expert meeting over de contouren van het onderzoeksveld Bijbelse Spiritualiteit is eveneens al genoemd. Meer hierover volgt bij het hoofdstuk bijzondere gebeurtenissen.

Bijzondere gebeurtenissen in 2007

In het navolgende geven we een overzicht van publicaties en gebeurtenissen die in onze ogen een aparte vermelding verdienen vanwege het bijzondere karakter ervan. Soms gaat het om feiten die vanuit wetenschappelijk oogpunt belangrijk zijn. Soms gaat het ook om feiten die voor het instituut en zijn relaties een bijzondere betekenis hebben.

Publicaties

Moderne Devoten in Monnikspij. Klooster en colligatie van Sibculo 1406-1580.

Onder de redactie van Rudolf van Dijk en Mariska Vonk en de beeldredactie van Ton Hendrikman verscheen bij de IJsselacademie en het Titus Brandsma Instituut het fraai uitgegeven boek *Moderne Devoten in Monnikspij. Klooster en colligatie van Sibculo 1406-1580*. Het boek handelt over de geschiedenis van het klooster van Sibculo en een verband van twintig verwante kloosters dat als Colligatie van Sibculo bekend is gebleven. Het klooster van Sibculo is in 1406 begonnen als een stichting van de Moderne Devotie, maar ging na zes jaar over naar de Orde van Cîteaux. Het stond aan het hoofd van de Colligatie van Sibculo. In een eerste deel worden ontstaan, spiritualiteit, geschiedenis en ondergang van het klooster verteld. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan de religieuze en wereldlijke geschiedenis, de economische geschiedenis en aan de opgravingen die eind jaren twintig van de vorige eeuw hebben plaats gevonden. In het tweede deel volgen beschouwingen vanuit het perspectief van de Orde van Cîteaux. Er zijn bijdragen over ontstaan en geschiedenis van de twintig priorijen van de Colligatie. Belangrijk is het *Monasticon Sibculoense*, een systematische beschrijving van alle twintig kloosters. Het boek is rijk geïllustreerd met niet eerder gepubliceerde afbeeldingen. Het geeft een schat aan gegevens over een relatief onbekende, maar fascinerende episode in de laatmiddeleeuwse geschiedenis van Overijssel. Op 26 oktober werd het boek te Sibculo gepresenteerd. Charles Caspers hiels hierbij een voordracht getiteld *De wortels leven nog. Over Moderne Devotie en hedendaagse spiritualiteit*.

Heiligen en hun wonderen

Onder redactie van Charles Caspers, Peter Nissen en Peter Raedts is bij uitgeverij Damon een bundel studies verschenen met de titel *Heiligen en hun wonderen. Uit de marge van ons erfgoed, van de late middeleeuwen tot heden*. De bundel is een bewerking van de lezingen die de auteurs hebben gehouden tijdens een Congres over heiligen en hun wonderen in 2005, georganiseerd door Christelijk Cultureel Erfgoed. De auteurs proberen het marginale beeld dat men in kringen van historici gewoonlijk heeft over heiligen en hun wonderen te doorbreken. Zij zien verhalen over heiligen niet als volksgeloof of als uitingen van een magisch wereldbeeld. Ze onderstrepen het belang van deze verhalen voor het geloof en de spiritualiteit van de “gewone” gelovigen.

Twee boeken over Cusanus

Inigo Bocken heeft in het verslagjaar twee publicaties over Cusanus het licht doen zien. De eerste is *L'Art de la collection. Introduction historico-éthique de l'art des conjectures de Nicolas de Cues*. Deze studie behandelt de ‘ars coniecturalis’, het wetenschapsprogramma van Nicolaus Cusanus (1401-1464). In deze studie wordt dit vrij vertaald als ‘de kunst van het verzamelen’. Daarbij gaat het om de meest uiteenlopende vormen van ‘verzamelen’ (conicere), vanaf de meest oppervlakkige zintuiglijke verzameling tot de hoogste, die van de zelfkennis. Omdat Cusanus sterk de nadruk legt op een theorie van het handelen, is dit boek heel nadrukkelijk ook van belang voor de wetenschapstheorie van het vakgebied spiritualiteit.

Cusanus staat in de traditie van Dionysius de Areopagiet en Proclus, maar geeft er een heel eigen wending aan.

De tweede publicatie is *Fragmente der Unendlichkeit*. Deze opera, die eigenlijk een scenisch oratorium is, is gemaakt in opdracht van het theater Trier en ‘Luxemburg – culturele hoofdstad van Europa 2007’. Inigo Bocken schreef het libretto, de muziek werd geschreven door de Belgische componist Boudewijn Buckinx. In 6 scènes wordt het (spirituele) denken van Nicolaus Cusanus (1401-1464) theateraardig vorm gegeven. De zoektocht naar de wijsheid en het weten van het niet-weten, het steeds maar blijven proberen en toch perspectief krijgen, zijn enkele van de belangrijkste thema’s in dit werk.

Spirituality – a multifaceted phenomenon

In *Studies in Spirituality* 17 (2007) heeft Kees Waaijman een omvangrijk artikel geschreven over het interdisciplinaire karakter van de studie van spiritualiteit. Hij gaat na op welke verschillende manieren in het academische milieu spiritualiteit wordt bestudeerd. Beschreven wordt wat er in twaalf verschillende disciplines gebeurt: theologie, godsdienstwetenschappen, filosofie, literatuurwetenschappen, geschiedenis, antropologie, psychologie, sociologie, pedagogie, bedrijfskunde, medicijnen en natuurwetenschappen. De beschrijving volgt een encyclopedisch schema, dat ook in Spirin encyclopedia wordt gevolgd: words, things, arts, texts, histories, processes, connections, professions, disciplines en theories. Op basis van zijn beschrijvingen en analyses ontdekt Kees Waaijman patronen van interdisciplinariteit. Het artikel is van belang voor verdere interdisciplinaire verkenningen van het veld van de spiritualiteit.

Nieuwe vertaling van de oudste levensbeschrijving van Franciscus van Assisi door Thomas van Celano

Franciscus van Assisi (1181–1226) is een van de populairste heiligen van de christelijke wereld. Twee jaar na zijn dood werd hij heilig verklaard en bij die gelegenheid kreeg minderbroeder Thomas van Celano van de paus de opdracht om een levensbeschrijving te maken. Thomas had Franciscus van nabij meegemaakt en beschikte over een vaardige pen. Zijn *Leven van Sint-Franciscus* bevatte evenwel enkele hiaten, die twintig jaar na dato werden opgevuld in een tweede boek, het *Gedenkschrift*. Beide teksten geven een rijk beeld van het leven en het gedachtegoed van Franciscus. Omdat de bestaande vertalingen ofwel gedateerd aandoen, ofwel niet helemaal betrouwbaar zijn, werden de oorspronkelijke teksten opnieuw vertaald door Rijklof Hofman in hedendaags en zeer leesbaar Nederlands, terwijl Gerard Pieter Freeman een inleiding schreef en de toelichtingen verzorgde. De vertaling kreeg een nieuwe titel mee, die recht doet aan het karakter van de oorspronkelijke teksten: *Thomas van Celano, De oudste verhalen over Franciscus van Assisi. Het leven van Sint Franciscus en het gedenkschrift van Franciscus’ daden en deugden*.

De kardinale deugden in de Lage Landen, 1200-1500. Een wetenschappelijke proeve op het gebied van de Letteren

Op 13 november promoveerde Krijn Pansters, geassocieerd onderzoeker van het Titus Brandsma Instituut op het proefschrift *De kardinale deugden in de Lage Landen, 1200-1500. Een wetenschappelijke proeve op het gebied van de Letteren*. Het was een druk bezochte plechtigheid waarbij ook veel vertegenwoordigers van ons instituut aanwezig waren. De studie van Krijn Pansters handelt over de betekenis en de functie van de kardinale deugden – verstandigheid (*prudentia*), rechtvaardigheid (*iustitia*), gematigdheid (*temperantia*), en dapperheid (*fortitudo*) – in het laatmiddeleeuwse denken van de lage landen. In de westerse traditie gelden deze vier deugden als gezaghebbend en invloedrijk. Ze worden beschouwd als een constante factor in de ontwikkelingsgeschiedenis van het westerse moreel bewustzijn.

Krijn Pansters is, door didactische teksten over moraal en deugden uit het genoemde tijdvak te bestuderen, nagegaan wat het werkelijke belang van de kardinale deugden is in de ontwikkelingsgeschiedenis van het morele bewustzijn. Zijn studie voert langs een breed scala van teksten: letterkundige meesterwerken, theologische traktaten, catechetische handboeken, spirituele beschouwingen, enzovoorts. Ook wordt het deugdenbewustzijn in de Moderne Devotie uitvoerig besproken. De studie laat zien dat relatief weinig laatmiddeleeuwse auteurs oog hebben voor de kardinale deugden, maar dat desondanks de kardinale deugden als een constante factor aanwezig zijn. Ze hebben vooral gefunctioneerd bij de ordening van didactische inhouden betreffende het goede handelen tegenover God, de medemens en het eigen ik.

Waar de ziel haar naam verliest

Eliabeth Hense, geassocieerd onderzoekster van het Titus Brandsma Instituut, heeft samen met Nel Kouwenhouwen Handschrift Brussel KB 3067-3073 fol. 2 r-9v uitgegeven en toegankelijk gemaakt. Het is een van de oudste Middelnederlandse teksten die bewaard zijn gebleven. De tekst komt uit de omgeving van meester Eckhart en behandelt de naamloze grond van de ziel, die een verborgen toegangspoort is tot de Godheid. De tekst houdt de concentratie van de lezer op God en maakt zo ruimte in de lezer. Zo heeft de tekst een omvormende en herscheppende werking. “De ziel wordt oog in het oog, oor in het oor, grond in de grond, wezen in het wezen.” Na een verkenning van de literair-historische context volgt de presentatie van de tekst in zijn oorspronkelijke gestalte en in hedendaags Nederlands. Het derde deel is een commentaar op de mystieke inhoud van de tekst.

Die Kammer der Andacht

Op basis van de studies van Elisabeth Hense van de teksten van de Vlaamse karmeliet Franciscus Amelry heeft het MusikTheaterKöln een theaterproductie gemaakt. Op een nieuwe manier zijn theater en spiritualiteit met elkaar verbonden. Naar aanleiding van deze theaterproductie in *Studies in Spirituality Supplements* een studie verschenen van Elisabeth Hense. Het eerste hoofdstuk biedt de tekst van de theaterproductie, een beschrijving van het zoekproces van de acteurs naar een geschikte presentatie en een beschrijving van de uitvoeringen. In het tweede hoofdstuk wordt de theaterproductie beschreven onder het aspect van Lectio Divina en onder het aspect van geestelijke begeleiding. Het derde hoofdstuk gaat in op de kunstvormen die ertoe kunnen bijdragen de *Kammer der Andacht* nader te bepalen. Daarbij wordt ook aandacht gegeven aan eerdere producties van het MusikTheaterKöln en aan andere Duitse producties die zich met het “religie en geloof” hebben bezig gehouden.

Beoordeling Reframing

In 2007 heeft een visitatiecommissie het onderzoek van de faculteiten der theologie en der religiewetenschappen beoordeeld. In deze beoordeling was ook het onderzoekscluster *Reframing Spirituality and Mysticism Past and Present*, waarin ook het Titus Brandsma Instituut participeert, betrokken. De visitatiecommissie heeft haar bevindingen neergelegd in *Researchassessment 2007. Research Institute for Religious Studies and Theology & Heyendaal Institute*. Het cluster heeft een zeer positieve waardering gekregen. De kwaliteit, de relevantie, de vitaliteit en haalbaarheid werden als zeer goed beoordeeld en de productiviteit zelfs als uitmuntend. Deze beoordeling geeft vertrouwen voor wat er in de toekomst nog staat te gebeuren in het onderzoekscluster.

Plezier in Werk

In maart 2007 is het project *Plezier in Werk* van start gegaan. Het project is mogelijk gemaakt door een subsidie van de Stichting Instituut GAK. Het project zelf is een samenwerking van het CNV en het Titus Brandsma Instituut.

De achtergrond en de aanleiding voor het onderzoek wordt gevormd door de verandering in de zingeving die het werk in perspectief plaatsen. Kerk, partij en ideologie zijn aan het verdwijnen. Mensen worden meer op zichzelf teruggeworpen bij het zoeken naar zin en nut van werken. Het beantwoorden aan persoonlijke drijfveren draagt bij aan het ervaren van plezier in werk. Overheid en sociale partners kijken vooral naar de externe kant van het arbeidsvoorwaardelijke beleid, terwijl de aspecten van intrinsieke motivaties en inspiratie minder in beeld komen.

Uitgangspunt voor het onderzoek is de overtuiging dat een duurzame motivatie voor en betrokkenheid bij het werk deel uitmaakt van het levensproject van mensen. Zingeving aan werk draagt bij aan plezier in werk. Het onderzoek wil de relevante zingevende factoren van werk in kaart brengen en op basis daarvan strategieën ontwikkelen om bij te dragen aan plezier in werk.

De zingevende aspecten worden in kaart gebracht via exploratief kwalitatief onderzoek. Het semi-gestructureerde interview is hierbij een adequaat middel. Uit de totale werkende bevolkingsgroep zal een steekproef getrokken worden. De interviews worden uitgewerkt en geanalyseerd op drijfveren en betekenisverlening aan werk. Ook wordt geanalyseerd welke omgevingsfactoren daarbij een rol spelen.

In de tweede fase van het onderzoek worden strategieën ontwikkeld en in een aantal proefplaatsen geïmplementeerd om op de werkvloer aandacht te geven aan de zingevende kant van werk. Op deze manier moet het onderzoek leiden tot bruikbare producten waarmee plezier in werk gestimuleerd kan worden.

Nieuwe medewerkers

In 2007 is Frans Maas benoemd als medewerker van het Titus Brandsma Instituut. Aan de Radboud Universiteit is hij Kees Waaijman opgevolgd als hoogleraar Spiritualiteit in de faculteiten der theologie en der religiestudies. Prof. dr. F.A. Maas (Turnhout, 1946) studeerde filosofie aan het Philosophicum van de Ongeschoeide Karmel te Smakt-Venray en theologie aan de KTHA te Amsterdam. Sinds 1979 was hij als universitair docent verbonden aan de Theologische Faculteit Tilburg en sinds 1996 als bijzonder hoogleraar aan de Universiteit Utrecht. Vanaf 1 april 2007 is hij hoogleraar Geschiedenis en grondslagen van de spiritualiteit bij de Radboud Universiteit.

Expert meeting Bijbelse spiritualiteit

Op 19 en 20 juni had te Nijmegen in het Titus Brandsma Memorial een expertmeeting plaats, waar gewerkt is aan de grondslagen van het vakgebied Bijbelse Spiritualiteit. Deelnemers aan de bijeenkomst waren: prof. dr. P. de Villiers, prof. dr. F. Tolmie, prof. dr. H. van Zijl, prof. dr. G. Botha, prof. dr. R. Venter, prof. dr. C. Kourie, dr. C. Lombaard, prof. dr. P. B. Decock, prof. dr. K. Waaijman, dr. J. Huls, drs. L. van Aalsum, drs. A-M. Bos. Wegens ziekte was dr. H. Welzen verhinderd.

De eerste dag van de bijeenkomst begon met een uiteenzetting van Kees Waaijman over de paradigmatische benadering die eigen is aan de studie van spiritualiteit. Vervolgens werd dit toegepast in een lezing van Mt 5,1-12. Naar aanleiding hiervan werden vragen besproken omtrent het materiële en formele object van Bijbelse spiritualiteit. Vijf deelnemers gaven een korte presentatie van hun onderzoek: prof. dr. C. Kourie over mystiek in de paulinische geschriften; dr. C. Lombaard over de normatieve aspecten van Bijbelse spiritualiteit; drs. L.

van Aalsum over Sjir ha Jichoed; prof. dr. P. B. Decock over de weg die hij is gegaan naar Bijbelse spiritualiteit; prof. dr. P. de Villiers over Openbaring 8,1-12. In het gesprek kwamen naast de thema's van de presentaties ook thema's van de relatie van benadering van Bijbelse teksten en het Godsbegrip, en Bijbelse spiritualiteit en intertekstualiteit aan de orde.

De tweede dag stond vooral in het teken van Bijbelse spiritualiteit als een academische discipline. Het concept van Bijbelse spiritualiteit dat Sandra Schneiders hanteert, en het procedé van spirituele hermeneutiek dat Kees Waaijman heeft ontworpen, zijn gepresenteerd en besproken. Er werd met name gediscussieerd over vragen als de plaats van Bijbelse spiritualiteit in het geheel van de studie van de joods-christelijke spiritualiteit, de huidige interesse en desinteresse van studenten in het vakgebied, de opleiding en de plaats in het curriculum.

Er zijn afspraken gemaakt voor een vervolg. De deelnemers uit Zuid-Afrika beraden zich onderling over de vraag hoe aan de contouren van het vakgebied verder vorm te geven. Kees Waaijman en Jos Huls zullen in januari 2008 een bezoek brengen aan Zuid-Afrika.

Afscheid prof. dr. Ton Weiler van de WAR

In de vergadering van 3 juli van het Algemene Bestuur presenteerde prof. dr. A. Weiler voor de laatste keer het jaarverslag van het instituut en de bevindingen van de wetenschappelijke adviesraad. Reeds eerder had professor Weiler te kennen gegeven te willen aftreden als voorzitter van raad in verband met zijn leeftijd. De voorzitter van het bestuur, prof. dr. J. Peters bedankte professor Weiler voor zijn werk in dit verslag en voor zijn werk voor de WAR. De kwaliteiten van T. Weiler hebben bij de reorganisatie van 1995 de wetenschappelijkheid van het Instituut weer uit het dal getrokken en er structuur aan gegeven. Het instituut is mede dankzij de inzet van professor Weiler goed uit een lastige periode gekomen. Daar is het Bestuur hem zeer dankbaar voor. Aan professor Weiler werd daarvoor een cadeau aangeboden.

Professor Weiler bedankte op zijn beurt het bestuur en betrok ook Kees Waaijman in de wederopbouw van het onderzoek. Vooral het handboek heeft een enorme bijdrage geleverd. Professor Weiler sprak zijn zorg er over uit wat er gebeurt als Kees Waaijman er niet is meer als wetenschappelijk directeur om de medewerkers te stimuleren.

Kees Waaijman 65 jaar

Op 20 juni werd Kees Waaijman 65 jaar. Dat betekende ook het einde van zijn loopbaan als hoogleraar spiritualiteit aan de Radboud Universiteit. Hij blijft bij de faculteit der theologie betrokken als onderzoeker en als adviseur bij de ontwikkeling van de master Spiritualiteit binnen de faculteit der theologie. Hij zal aanblijven als wetenschappelijk directeur van het Titus Brandsma Instituut. Bij gelegenheid van de 65ste verjaardag lieten de beide faculteiten het volgende communiqué uitgaan: "Vandaag is onze collega prof. dr. Kees Waaijman 65 jaar geworden. Wij wensen hem van harte geluk met deze heuglijke gebeurtenis. Doorgaans is het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd het moment van afscheid nemen en het betuigen van dank voor bewezen diensten. Wij prijzen ons echter gelukkig dat collega Waaijman graag nog enkele jaren in functie blijft als directeur van het Titus Brandsma Instituut, en zo ook bij onze beide faculteiten betrokken zal blijven, o.m. in het kader van het cluster *Reframing Spirituality and Mysticism Past and Present* van het facultaire onderzoeksprogramma. Kees zal nu geen afscheidscollege geven, maar dit doen zodra hij ook zijn functie van directeur van het TBI zal hebben neergelegd. Toch willen we graag ook vandaag al onze grote waardering en dank uitspreken voor hetgeen Kees Waaijman als docent, hoogleraar, directeur en collega heeft gedaan om zowel de Faculteit der Theologie als de nieuwe Faculteit der Religiewetenschappen tot bloei en ontwikkeling te brengen. We wensen Kees toe dat hij de

komende jaren met veel genoegen zijn arbeid als directeur van het Titus Brandsma Instituut zal mogen voortzetten en deel zal blijven uitmaken van de facultaire gemeenschap.”

“Ach...”

Bij gelegenheid van zijn 65ste verjaardag is aan Kees Waaijman een vriendenboek aangeboden. Het initiatief daartoe is genomen door Sanny Bruijns, Falco Thuis en Hettie Berflo. De redactie is gevoerd door Rudolf van Dijk. Het boek is verschenen in de reeks Karmelitaanse Vorming. Meerdere medewerkers van het instituut hebben er een bijdrage aan geleverd. De afzonderlijke bijdragen zijn geordend rond vier citaten uit de Karmelregel, waarvoor Paul Reehuis vier pentekeningen beschikbaar stelde. Het boek is ingeleid door Ben Wolbers, prior provinciaal van de Nederlandse Karmelprovincie. Een verantwoording geven Sanny Bruijns en Rudolf van Dijk, die de redactie van de Reeks Karmelitaanse Vorming voeren. Het speciale omslagontwerp is gemaakt door Simone Weijs, vormgever van beroep. Op de avond van 20 juni heeft Ben Wolbers met een persoonlijk dankwoord Kees een bijzonder exemplaar aangeboden, dat door Jaap Groot handmatig was ingebonden. Daarna overhandigde Sanny Bruijns, namens de initiatiefgroep en de auteurs, aan Kees nog een exemplaar van het vriendenboek uit de gewone oplage.

Titus Brandsma Lezing: Profetie zonder profeet – Afscheid van Deuterocesaja

Op vrijdag 8 juni werd de jaarlijkse Titus Brandsma Lezing uitgesproken door prof.dr. Ulrich Berges. Professor Berges studeerde Theologie in Salzburg, Rome (Gregoriana en Pauselijk Bijbelinstituut) en Jeruzalem (École Biblique), alwaar hij in 1988 summa cum laude promoveerde op het thema *Die Verwerfung Sauls*. In 1998 schreef hij aan de katholieke theologische faculteit te Münster zijn Habilitationsschrift onder de titel *Das Buch Jesaja. Komposition und Entgestalt*. Van 1998 tot 2005 was hij hoogleraar Oudtestamentische Exegese aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Sinds 1 juni 2005 oefent hij dezelfde functie uit aan de Katholisch-Theologische Fakultät te Münster. Daarnaast is hij directeur van het Seminar für Zeit- und Religionsgeschichte des Alten Testaments.

De rede van professor Berges handelde over Deutero-Jesaja. De al meer dan honderd jaar algemeen aanvaarde hypothese dat Jesaja 40-55 geschreven zou zijn door een auteur uit de ballingschap, aangeduid als „Deuterocesaja“, heeft zijn langste tijd gehad. De argumenten vóór deze hypothese doorstaan kritische toetsing niet. Er is in Jesaja 40-55 geen sprake van het optreden van een ballingschapsprofeet, de liederen van de Godsknecht kunnen de biografische leemte niet opvullen en ook in de joods-christelijke traditie kent men geen „Deuterocesaja“. Bovendien is de idee van een anonieme ballingschapsprofeet voornamelijk gevormd door het theologische streven om deze voor de christelijke verkondiging zo belangrijke teksten niet over te leveren aan redactionele en collectieve anonimiteit. Per slot van rekening wilde men door de Deuterocesaja-hypothese de profetische kwaliteit van deze prachtige hoofdstukken redden. Maar ook collectieven kunnen profetisch denken en schrijven! De relaties van Jesaja 40-55 met de Psalmen, het boek Klaagliederen en andere theologische stromingen in het Eerste/Oude Testament duiden erop, dat deze hoofdstukken te herleiden zijn tot literair geschoolde groepen, die in kringen van tempelzangers gezocht moeten worden. In theologisch opzicht is dit afscheid van een biografische persoon Deuterocesaja leerzaam. De Bijbelse tradities worden gekenmerkt door een voortdurende groei in nieuwe tijden en ruimten. Het Woord van God in synagogen en kerken heeft altijd weer nieuwe woorden nodig om vitaal en werkzaam te blijven. Daarvoor zijn mensen nodig die het Woord van God voor hun eigen tijd creatief actualiseren en aan het nageslacht doorgeven. Hiervan zijn de auteurs van Jesaja 40-55 een schitterend voorbeeld. De opdracht aan hen geldt voor alle tijden: „Troost, troost mijn volk!“ (Jes 40,1)

Studieweek mystiek

Van maandag 2 juli tot donderdag 5 juli had de studieweek mystiek plaats. Dit jaar werd de studieweek gegeven door Dr. Loet Swart. In 2006 is Loet Swart gepromoveerd op *De articulatie van de mystieke omvorming in 'Die geestelike Brulocht' van Jan van Ruusbroec*. Momenteel is hij werkzaam in het theologisch vormingswerk, en is hij redactiesecretaris en eindredacteur van het tijdschrift *Speling*. In de mystieke week heeft hij teksten besproken uit het hoofdwerk van Ruusbroec: *Die geestelike brulocht*. In dit geschrift geeft Ruusbroec een beschrijving van het gehele mystieke leven vanaf het morele en godsdienstige leven dat voor alle christenen geldt, tot en met de hoogste ontplooiing van het schouwende leven. Tijdens de mystieke week ging de hoofdaandacht uit naar de mystieke ervaring die Ruusbroec het “innige leven” noemt, die vooral in het tweede “boek” van de *Brulocht* wordt beschreven. De teksten die hierover handelen zijn gelezen en becommentarieerd, en gesitueerd in het grotere geheel van de *Brulocht* en van de mystieke omvorming.

Eilanddagen

De jaarlijkse eilanddagen van de gehele staf werden gehouden op 8 en 9 mei te Steyl. De dagen zijn gebruikt om elkaar bij te praten over de drijfveren en motivaties van ieder in het werk. Ook knelpunten als grote werkbelasting en werkdruk kwamen daar bij aan de orde. Een belangrijk deel van de beschikbare tijd werd besteed aan de eigen uitstraling van het Titus Brandsma Instituut, aan het groeiende internationale karakter, en aan de communicatieve netwerken, zowel naar binnen als naar buiten toe.

Cursus- en vormingswerk

Het cursus- en vormingswerk van het Titus Brandsma Instituut is steeds geworteld in het wetenschappelijk onderzoek. Inzichten die in het onderzoek zijn gewonnen, worden gepresenteerd aan een breed publiek dat geïnteresseerd is in de reflectie op de geleefde spiritualiteit. In 2005 heeft een belangrijke wijziging plaats gevonden in de organisatie van het cursus- en vormingswerk. Van het principe van een centrale organisatie door het bureau van het Titus Brandsma Instituut is afgestapt. Plaatselijke organisaties hebben deze verantwoordelijkheid overgenomen. Ze huren de expertise van het instituut in. De ervaring hiermee opgedaan leert dat dit de uitstraling van het instituut niet vermindert. De plaatselijke organisaties zijn bovendien bekender met de deelnemers en met de manieren hoe ze het beste benaderd kunnen worden. Ook in 2007 is gewerkt vanuit dit principe. De activiteiten zijn per medewerker weergegeven. Voor de ordening is zoveel als mogelijk het navolgende format gebruikt:

- Cursussen (een samenhangend geheel van bijeenkomsten, verzorgd door een of meerdere docenten)
- Publiekscongressen en congresvoordrachten
- Trainingen
- Inleidingen
- Radiovoordrachten
- Interviews
- Advies
- Andere

C.M.A. Caspers

Inleidingen

- Volksdevotie. Voordracht Ariënsconvict 17 januari Utrecht.
- Bedevaarten. Voordracht Boskapel 1 mei Nijmegen.
- Over Moderne Devotie en hedendaagse spiritualiteit Moderne devoten in monnikspij. 26 oktober Sibculo.

R.Th.M. van Dijk

Cursussen

- Spirituele thematieken uit de Navolging van Christus. Karmelietessen 26 februari, 12 april, 5 juni, 18 juli, 3 december Arnhem.
- Innerlijke vertroosting in de Navolging van Christus. Leesgroep Mystiek 25 april, 10 oktober Tienen (B).

Trainingen

- Bezinningsweekend Uit de bron van het Charisma. Hof Zevenbergen 26-27 januari Ranst (B).

Inleidingen

- Sprich Du zu mir, Du Einziger! (Nachfolge I,3,12). Die Faszination der Nachfolge Christi des Thomas von Kempen. Thomas-Verein 29 juli Kempen (D).

- Aus der Quelle der Hoffnung leben... 800 Jahre Karmelregel. Festvortrag im Karmeliterklooster Mainz anlässlich der 8. Jahrhundertfeier der Karmelregel. Karmel 20 oktober Mainz (D).
- In wederzijds respect. 20 jaar geschiedenis maken in de regio. Causerie voor de donateurs van de Stichting Klooster Sibculo ter gelegenheid van de verschijning van Moderne devoten in monnikspij. Klooster en Colligatie van Sibculo 1406-1580. Presentatie 26 oktober Sibculo/Hardenberg.
- Wie met Christus Koning wil zijn... Bezinningsdag KVH Jozefoord 28 november Nuland.

Retraites

- Karmelregel. Vlaamse Provincie OCD 16-18 april Gent (B).

J.Huls

Cursussen

- Teresa van Avila. Zusters van Megen 9-11 februari, 15-17 maart, 12-14 april, 17-19 mei, 30 september, 2-4 november, 29 november – 1 december.

Inleidingen

- Beatrijs van Nazareth. De geestelijke weg (mystieke omvorming). 2 november Nijmegen.

Retraites

- Thomas van Kempen. Zusters J.M.J. 12-19 oktober Vught.

A.W.J. de Keyzer

Cursussen

- Tot wij gezien zijn. Psalmcursus. 16 januari Den Bosch.
- Idem. Idem. 17 januari. Nijmegen.
- Idem. Idem. 24 januari Tilburg.
- Psalm 36. Zusters OLVrouw. 17 januari Amersfoort.
- Mystieke doorbraak. In gesprek over de geestelijke weg 23 februari Nijmegen.
- Psalm 8. Karmel 15 maart Almelo.
- Psalm 111-112. Karmel 11 oktober Almelo.
- Psalm 42/43. Zusters OLVrouw. 14 november Amersfoort.
- Mystiek perspectief van de Eucharistie. In Gesprek over de Geestelijke Weg 16 november Nijmegen.

Trainingen

- De zegging van de Psalmen. SKS. 10 maart. Nijmegen.
- De zegging van de Psalmen. SKS. 26 mei Nijmegen.
- De zegging van de Psalmen. SKS. 11 november Nijmegen.

Inleidingen

- Spiritualiteit Bachs Weihnachtsor. Broeders van Maastricht. 7 jan. Maastricht.
- Spiritualiteit van de liturgie. Clarissen. 12 februari Nijmegen.
- Idem. Idem 26 februari Nijmegen.
- Idem. Idem. 19 maart Nijmegen.

- Spiritualiteit Bachs MathPassion. Karmelkring 22 maart Boxmeer.
- Idem. Kanunnikessen. 24 maart Maarssen.
- Spiritualiteit Bachs Joh Passion. Signalen van spiritualiteit 2 april Nijmegen.
- Spiritualiteit Bachs MathPassion. KthBnd Ouderen. 5 april Wageningen.
- Blijf niet staren op wat vroeger was. KNR kl. besturen. 15 mei Den Bosch.
- Wat is spiritualiteit. bez. Groep MC68. 21 juni Arnhem.
- Wat is spiritualiteit?. Kth. Vrouwenorg. 27 augustus Boxtel.
- Spirit. Van de Psalmen. JMJ groep 28 augustus Culemborg.
- Liturgie, muziek en Spiritualiteit. Kleine zusters 17 november Haelen.
- Spirit. Bachs cantate 61. Ned Protest Bond. 18 november Veenendaal.
- Het karmelitaanse in onze liturgie. Eliagemeenschap 25 november Nijmegen.
- Twee Adventscantates Bach. Karmelitessen 30 november Heerlen.
- Twee Kerstcantates Bach. Zusters 12 december Nuland.
- Kerstcantate van Bach. Signalen voor spiritualiteit 17 december Nijmegen.
- Spiritualiteit Bachs Weihnachtsor. Zusters vh H.Hart 18 december Wamel.
- Spiritualiteit Bachs Weihnachtsor. Karmel Twente 21 december Zenderen.

Retraites

- Psalmpracticum. Zusters JMJ. 8-15 juli Den Bosch.

Advies

- Marienburg vereniging tbv Bestuur. 16 maart Venray.
- Idem. Idem. 19 maart Nijmegen.
- Idem. Idem. 14 mei Nijmegen.
- Idem. Idem. 24 mei. Utrecht .
- Idem. Idem. 18 juni Harderwijk.
- Unisono. Medew. RK Kerkmuz. 6 maart Utrecht.
- Idem. Idem. 26 juni Utrecht.

Andere

- Gespreksleiding. Congres Marienburg vereniging 28 oktober Amersfoort.
- StudgroepUniversa Laus. Studiebijeenkomst 9 januari Zundert .
- Idem. Idem. 4 september Den Bosch.
- Studgroep Cyrillus vJeruzalem. Studiebijeenkomst 25 januari Zeist.
- Idem. Idem. 20 april Zeist.
- Idem. Idem. 12 juni Nijmegen.
- Idem. Idem. 17 septAgoramber Zeist.
- Idem. Idem. 12 november Zeist.

E.M.A. Meereboer

Cursussen

- Psalmencursus. Den Bosch, Nijmegen , Tilburg, Amersfoort 23, 24 en 31 januari en 28 september.
- In gesprek over de geestelijke weg. 16 bijeenkomsten, begeleidersdag, organisatie, 23 keer begeleiding, 3 keer docent, 26 toegangsgesprekken Nijmegen.
- Mystieke tekstlezing. 8 keer begeleiding Nijmegen.

Trainingen

- De mystieke weg in pastoraat en begeleiding, 9 bijeenkomsten, 26 toegangsgesprekken, 11 slotgesprekken Nijmegen.

Inleidingen

- Praktische Mystiek, Evelyn Underhill. Stadspastoraat 10 januar. Eindhoven.
- Spiritualiteit van Mozes, OCDS 17 januari Volendam.
- Wat is mystiek? Vrijzinnige Gemeente 25 januari Bennekom.
- Wat is spiritualiteit? RK Parochie 5 maart Veghel.
- Mystagogie. Stadspastoraat 28 april Eindhoven.
- Psalmen. RK Parochie 18 september, 2 en 16 oktober Tilburg.
- Johannes van het Kruis. Loge Theosofen 8 oktober Arnhem.
- Leed in de psalmen. Broederscongregatie 10 oktober Huijbergen.
- Mystiek in het dagelijks leven. RK pastoraat 30 oktober, 6 en 20 november Leusden.
- Eddy Hillesum en de mystagogie. Stadspastoraat 12 december Eindhoven.

Retraites

- Bidden met psalm 139 en psalm 4. Zrs van Liefde 14-19 oktober Tilburg.
- Psalmen bij ziekte en genezing. Zrs van Barmhartigheid 21-26 oktober Eindhoven.

Andere

- Mystiek in de Psalmen. Bezinningsdagen Dekenaar 13-15 maart Delft (Ossendrecht).
- Deelname Karmel Cie Charisma en Identiteit, 8 bijeenkomsten Nijmegen.
- Geestelijke begeleiding, individueel. 31 gesprekken Nijmegen.
- Bezinning op de Psalmen. Karmel Vormingshuis. 9 keer Boxmeer.

C.J. Waaijman

Inleidingen

- The Rule of St. Albert – A Formula for Living. All-Students Gathering 4-7 januari Whitefriars Hall Washington.
- Het mystieke niets. Kanzeon Centrum 17 februari Amsterdam-Muiderpoort.
- Psalmuitleg: Psalm 8 en 33. Centrum van Spiritualiteit Karmel Twente 22 maart Hengelo.
- Thomas van Kempen: Geestelijke begeleiding (tbv cursus “In gesprek over de geestelijke weg”. Titus Brandsma Memorial 11 mei Nijmegen.
- Uit schroom geboren. Signalen van Spiritualiteit Titus Brandsma Memorial 3 september Nijmegen.
- Bestijging van de berg Karmel bij Jan van het Kruis. Raakpunt Centrum voor Spiritualiteit 13 en 20 oktober Amstelveen.
- Psalm 111-112. Psalmencursus 18 oktober Almelo.
- Zoekers naar zin en spiritualiteit in deze tijd. Bijeenkomst voor Geestelijke Begeleiders Titus Brandsma Memorial 26 oktober Nijmegen.
- Mystiek vanuit christelijk perspectief met als voorbeeld Jan van het Kruis (154-1591). ‘Wat moslims en christenen zeggen over...’, thema-avond Emmaüskerk 29 oktober Eindhoven.
- Spiritualität am Pulsschlag des Lebens. ‘Mystik und Spiritualität’ – Vortragsreihe im Karmelitenkloster 31 oktober Reisach.
- Mystiek in de psalmen. Begijnhofgesprekken 11 november Eindhoven.

Radiovoordrachten

- Reflecties. Interview Boeddhistische Omroep Stichting 28 februari Hilversum.

- Verlangen. Radio-interview Boeddhistische Omroep Stichting 21 oktober.
- Radio-interview. RKK VBP Radio 5 28 oktober.
- Vrouw zoekt God – Spiritualiteit. Radio-interview voor ‘Schepper & Co., NCRC 28 oktober.
- Radio-interview. Het Klooster Radio 5 11 november.

Interviews

- Ik bemin Gods afwezigheid nu (interview in Trouw door Pauline Weseman), Trouw, 18 oktober 2007.
- P. Pronk, Kees Waaijman: Stilte in het werk, in: Hart voor de zaak: De spiritualiteit van het dagelijks werk, Kampen: Ten Have, 65-76.

Feitelijke Opbouw van het instituut per 31-12-2007

Bestuur

prof. dr. J.R.T.M. Peters (voorzitter)

drs. F. Thuis (secretaris)

ir. J.G.H. de Vaan (penningmeester/gedelegeerd bestuurder)

drs. H. van Geene

drs. B.J.J. Wolbers

Er zijn twee vacatures. De procedures om in de vacatures te voorzien zijn in gang gezet.

Wetenschappelijke Adviesraad

prof. dr. Th. Mertens (Universiteit Antwerpen)

prof. dr. P.J.A. Nissen (Radboud Universiteit Nijmegen)

prof. dr. P.J.M. van Tongeren (voorzitter, Radboud Universiteit Nijmegen)

Er zijn twee vacatures. De procedures om in de vacatures te voorzien zijn in gang gezet.

Onderzoek: Grondslagen, Geschiedenis en Thematiek van de Spiritualiteit

Wetenschappelijk directeur

prof. dr. C.J. Waaijman	0,2	fte	
-------------------------	-----	-----	--

Wetenschappelijk secretaris

dr. P.H.M. Welzen	0,4	fte	
-------------------	-----	-----	--

Grondslagenonderzoek

prof. dr. C.J. Waaijman	0,2	fte	
-------------------------	-----	-----	--

Joods-christelijke traditie

prof. dr. C.J. Waaijman	0,2	fte	
-------------------------	-----	-----	--

dr. P.H.M. Welzen	0,15	fte	
-------------------	------	-----	--

dr. C.M.A. Caspers	0,1	fte	
--------------------	-----	-----	--

dr. A.W.J. de Keyzer	0,1	fte	
----------------------	-----	-----	--

Geschiedenis van de spiritualiteit

prof. dr. H.H. Blommestijn	0,25	fte	
----------------------------	------	-----	--

dr. E. Hense

Geassocieerd onderzoekster

Moderne Devotie

dr. C.M.A. Caspers	0,5	fte	(CCE)
--------------------	-----	-----	-------

dr. I.M.K. Bocken	0,2	fte	
-------------------	-----	-----	--

dr. J.A. Huls	0,2	fte	
---------------	-----	-----	--

dr. R.H.F. Hofman	0,6	fte	
-------------------	-----	-----	--

dr. R.Th.M. van Dijk	0,4	fte	
----------------------	-----	-----	--

dr. M.K.A. van den Berg			Geassocieerd onderzoeker
-------------------------	--	--	--------------------------

drs. K. Pansters			Geassocieerd onderzoeker
------------------	--	--	--------------------------

Hedendaagse Spiritualiteit

prof. dr. F. Maas	0,05	fte	
-------------------	------	-----	--

Spiritualiteit van het religieuze leven

drs. J.G. Aarnink	0,2	fte	
drs. P.J.M. Humblet	0,3	fte	(daarnaast voor 0,5 fte werkzaam in het Gezamenlijk Project van KNR en TBI)

Pastorale Spiritualiteit			
dr. A.W.J. de Keyzer	0,1	fte	

Spiritualiteit in maatschappelijke contexten			
dr. G.H.M. Mertens	0,4	fte	

Paradigma's van hedendaagse spiritualiteit			
prof. dr. H.H. Blommestijn	0,25	fte	

Totaal	4,8	fte	
--------	-----	-----	--

Discipline-ontwikkeling en onderwijs

Redactiesecretariaat Studies in Spirituality			
drs. W.M. Litjens	0,2	fte	

Onderwijs			
dr. C.M.A. Caspers	0,3	fte	

School voor Spiritualiteit			
dr. Tj. van Balen	0,05	fte	
prof. dr. H.H. Blommestijn	0,3	fte	
dr. C.M.A. Caspers	0,1	fte	
drs. R. van Dinther	0,05	fte	
dr. J.A. Huls	0,1	fte	
drs. W.M. Litjens	0,2	fte	
prof. dr. F. Maas	0,05	fte	
dr. G.H.M. Mertens	0,4	fte	
drs. J. Nibbelke	0,05	fte	
drs. J. Scholte	0,05	fte	
dr. P.H.M. Welzen	0,05	fte	

Spirin			
M. de Baan	0,1	fte	
dr. J.A. Huls	0,6	fte	
drs. W.M. Litjens	0,15	fte	
prof. dr. F. Maas	0,05	fte	
drs. H.L.G. Rutten	0,7	fte	
prof dr. C.J. Waaijman	0,2	fte	

Relatie faculteiten			
prof. dr. F. Maas	0,05	fte	

Programma 'In gesprek over de geestelijke weg' en 'Mystiek in Pastoraat en begeleiding'			
drs. B. Meereboer			geassocieerd medewerkster

Totaal	3,7	fte	
--------	-----	-----	--

Ondersteuning van Onderzoek en Onderwijs

Beheerder

L. Lok-Epema 0,8 fte

Onderzoeksondersteuning en documentatie

drs. C.M.J. Bartels 0,5 fte

T.C.H. Michels 1,0 fte

drs. P.M. Reehuis 0,2 fte

Bibliotheek

drs. H.L.G. Rutten 0,3 fte

Secretariële ondersteuning

drs. W.M. Litjens 0,05 fte

Bureau

M. de Baan 0,4 fte

Totaal 3,25 fte

In de sector bureau en ondersteuning zijn de volgende vrijwilligers werkzaam: T. Aarnink, L. Teubner, J.A. Wingens. D. Drost doet ondersteunend werk voor Bijbelse Spiritualiteit.

Op de peildatum bedroeg de totale omvang van de aangestelde staf 11,75 fte.

Commissie Onderzoek: prof. dr. Kees Waaijman (voorzitter), dr. Huub Welzen (secretaris), prof. dr. Hein Blommestijn, dr. Charles Caspers, dr. Rijklof Hofman

Commissie Onderwijs: prof. dr. Kees Waaijman (voorzitter), dr. Huub Welzen (secretaris), dr. Charles Caspers, dr. Jos Huls

Commissie P.R.: mevr. Marianne de Baan (voorzitter), mevr. Lieneke Lok (secretaris), drs. Pierre Humblet, dr. Frits Mertens

Commissie Titus Brandsma Instituut Digitaal: prof. dr. Kees Waaijman (voorzitter), dr. Huub Welzen (secretaris), mevr. Marianne de Baan, dr. Jos Huls, mevr. Lieneke Lok

Redactiecommissie Opera Omnia Geert Grote

prof. dr. E.C. Coppens (voorzitter)

dr. R.H.F. Hofman (secretaris)

dr. J. Kienhorst

prof. dr. A.P. Orbán

prof. dr. P. Verdeyen

prof. dr. A.G. Weiler (adviseur)

drs. L. Jocqué (adviseur)

dr. R.Th.M. van Dijk (adviseur)

Personeelsvertegenwoordiging
dr. Frits Mertens (voorzitter)
dr. Hein Blommestijn
drs. Wendy Litjens